

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Syner på medling vid brott – Hur ungdomspoliser och medlare ser på medling vid brott i Göteborg

Socionomprogrammet
C-uppsats, HT 2009
Författare: Jonas Johnsson
Handledare: Tore Brännberg

Abstract

Titel: Syner på medling vid brott – Hur ungdomspoliser och medlare ser på medling vid brott i Göteborg.

Författare: Jonas Johnsson

Nyckelord: Medling, Brott, Reparativ rättvisa, Transformativ medling.

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur ungdomspoliser i ett antal stadsdelar i Göteborg ser på medling vid brott och vad de förväntar sig av det. Jag vill ställa deras syn på medling vid brott i relation till medlares syn för att se vad det finns för skillnader och likheter dem emellan. Jag vill också undersöka vilken roll ungdomspoliserna har i samverkan kring medling vid brott. Detta syfte uppfyller jag genom att besvara mina tre frågeställningar:

- *Hur ser ungdomspolisernas roll ut i samverkan kring medling vid brott?*
- *Hur ser ungdomspoliser kontra medlare på syftet med medling vid brott?*
- *Hur ser ungdomspoliser kontra medlare på medlingens konsekvenser för gärningsperson respektive brottsutsatt?*

För att få svar på dessa frågeställningar har jag intervjuat två medlare från medlingsverksamheten i Göteborg samt fyra ungdomspoliser från fyra olika distrikt i Göteborg. Intervjuerna är från 30 till 60 minuter långa, och jag har uppehållit mig kring de teman jag har i min frågeställning. Intervjuerna har sedan skrivits ut och presenteras sedan utifrån de teman jag har ställt upp i frågeställningarna samt analyseras utifrån de teorier jag funnit lämpliga. De teoretiska perspektiv jag använt mig av är teorin om reparativ rättvisa samt den transformativa synen på medling. Jag har också tagit med samverkansteori för att förstå polisens roll i medling vid brott bättre. Dessutom har använt mig av tidigare forskning i form av tre kandidatuppsatser. Jag får mina frågeställningar besvarade och kommer fram till att polisens roll egentligen är mycket enkel, nämligen att fråga gärningspersonerna om medlingsverksamheten får kontakta dem samt eventuellt dela ut en broschyr. I de fall då gärningspersonen säger ja, skall ärendet skickas vidare till medlingsverksamheten och så görs också. Några poliser har mer kontakt med medlingsverksamheten än så och några mindre, genom att socialsekreteraren hos poliserna sköter vidarebefordringen. Vidare ser jag att polisernas och medlarnas syner på syftet med medling vid brott skiljer sig. Främst i att medlarna är processinriktade i sina beskrivningar och poliserna utgår snarare från medlingsmötets utkomst genom gärningspersonernas och de brottsutsattas perspektiv. Medlarna har klart och tydligt en transformativ syn på medling och polisernas syftesbeskrivningar går att knyta an till teorin om reparativ rättvisa. I svaret på min tredje frågeställning är polisernas och medlarnas syner mer lika än i syftesbeskrivningen. Detta för att medlarna här delvis intar gärningspersonernas och brottsoffrens perspektiv eftersom frågeställningen är utformad på det viset. Ändå kan man även här se att medlarna har en transformativ syn på medling vid brott. Så har jag uppfyllt mitt syfte.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 SYFTE	2
1.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.3 AVGRÄNSNING	2
1.4 BEGREPP & FÖRKORTNINGAR	2
1.5 FÖRFÖRSTÅELSE	3
2 BAKGRUND	4
2.1 MEDLINGENS UTVECKLING I VÄSTVÄRLDEN	4
2.2 MEDLINGENS UTVECKLING I SVERIGE	4
3 METOD	5
3.1 VAL AV METOD	5
3.2 LITTERATURSÖKNING	5
3.3 URVAL	6
3.4 DATAINSAMLING	6
3.4.1 Intervjuguide	6
3.4.2 Min påverkan i intervjuerna	7
3.4.3 Intervjuvana	8
3.4.4 Transkribering	8
3.5 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	8
3.6 GENERALISERBARHET	9
3.7 ANALYSMETOD	9
4 TIDIGARE FORSKNING	10
5 TEORETISKA PERSPEKTIV	12
5.1 REPARATIV RÄTTVISA	12
5.2 DEN TRANSFORMATIVA SYNEN PÅ KONFLIKT	14
5.3 DEN TRANSFORMATIVA SYNEN PÅ MEDLING	15
5.4 SAMVERKANSTEORI	17
6 RESULTAT OCH ANALYS	18
6.1 POLISENS ROLL I SAMVERKAN KRING MEDLING VID BROTT	19
6.2 MEDLINGENS SYFTE	25
6.3 KONSEKVENSER AV MEDLING VID BROTT FÖR DELTAGARNA	30
6.3.1 Konsekvenser för den brottsutsatte	31
6.3.2 Konsekvenser för gärningspersonen	33
7 SLUTDISKUSSION	36
7.1 VIDARE FORSKNING	37
REFERENSER	39
BILAGOR	

1 Inledning

Medling vid brott är centralt i denna uppsats. Det är en lagstadgad verksamhet som skall kunna erbjudas till gärningspersoner och brottutsatta, då gärningspersonen är under 21 år. Den är reglerad enligt lag (2002:445) om medling vid brott (se bilaga 1). Där beskrivs medling som ett frivilligt möte mellan gärningspersonen och målsägande för att tala om brottets konsekvenser, tillsammans med en medlare. Målet ska vara att minska de negativa konsekvenserna av brottet, och medlingen skall syfta till att gärningspersonen skall få ökad insikt om brottets konsekvenser och den brottutsatte skall ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser av brottet. Det krävs att gärningspersonen har erkänt brottet eller delaktighet i det (Lag 2002:445).

Medling vid brott har funnits i Sverige i olika former sedan 1987 och är idag en lagstadgad verksamhet som är obligatorisk för alla Sveriges kommuner (Brå, 2008). När jag började intressera mig för medling vid brott märkte jag att det i väldigt stor utsträckning bygger på teorin om reparativ rättvisa, som jag kommer att beskriva i teoriavsnittet. Som exempel kan nämnas Brottsförebyggande rådets "Handbok i medling vid brott" som tar upp den reparativa rättvisan som den teoretiska grunden för denna form av medling (Brå, 2007). Utöver detta finns många exempel, i nästintill all litteratur jag har gått igenom kring medling vid brott har den reparativa rättvisan funnits med som en teoretisk grund. Se till exempel Umbreit, (1994); Gavrielides, (2007); Nehlin, Christina, Lindström, Peter & Svanberg, Karin, (1998); Aertsen, m.fl. (2004). Dock visade det sig att jag bor i en stad som kanske bar på ett undantag. I Göteborg har medlingsverksamheten mer och mer intresserat sig för och börjat praktisera ett annat perspektiv på medling som kallas transformativ medling (Le Roux, 2009). Detta fann jag intressant att undersöka vidare. Efter samtal med Bernard le Roux som jobbar på medlingsverksamheten i Göteborg bestämde jag mig för att undersöka hur synen på medling ser ut hos socialtjänsten jämfört med medlingsverksamheten.

Efter ett tag märkte jag dock att polisen var den mest intressanta myndigheten att studera i detta fall. Jag hann innan det göra två intervjuer med socialsekreterare. Den ena där socialsekreteraren var kunnig på ämnet och tyckte det var intressant. Hon talade alltid om medling med de gärningspersoner som kom till dem, även om polisen hade gjort det innan. Den andra sade sig veta väldigt lite men ville ställa upp ändå. Där visade sig att polisen i princip alltid hade talat med dem som kom till socialtjänsten och därför hade det aldrig varit aktuellt för dem på socialkontoret att sätta sig in i det eftersom gärningspersonen redan visste allt genom polisen. Jag fick många nekande svar från socialtjänster som tyckte sig veta för lite om medling vid brott och flera av dem uppgav att de mycket sällan pratade med sina klienter om det. Därför ansåg jag det mer intressant och fruktbart att byta fokus från socialtjänsten till polisen. Poliserna är de som först har möjlighet att fråga om intresset för medling och de gör det i mycket större utsträckning än socialtjänsten. Därför vore deras syn mer intressant att jämföra med medlingsverksamhetens. Polisen är också mer intressant ur den synvinkeln att de tillhör det rättssystem som bygger på retributiv (straffande) rättvisa, vilket ibland ses som en kontrast till den reparativa rättvisan som medling vid brott ofta grundar sig på.

Detta finner jag intressant att studera eftersom polisen har kontakt med många unga gärningspersoner som skulle kunna vara aktuella för medling vid brott, och hur man ser på medling kan påverka vilka fall man anser vara lämpliga att vidarebefordra till medlingsverksamheten (Brå, 2000). Även Danermark och Kullberg skriver, på ett mer generellt plan, om vikten att ha liknande syn och målsättning i det man samverkar kring för att samverkan skall fungera väl. Jag vill framhålla att samverkan dem emellan inte uttryckts som dålig, men att det här kan finnas möjligheter till förbättring.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur ungdomspoliser i ett antal stadsdelar i Göteborg ser på medling vid brott och vad de förväntar sig av det. Jag vill ställa deras syn på medling vid brott i relation till medlars syn för att se vad det finns för skillnader och likheter dem emellan. Jag vill också undersöka vilken roll ungdomspolisen har i samverkan kring medling vid brott.

1.2 Frågeställningar

De frågeställningar jag kommer att utgå ifrån är följande,

- *Hur ser ungdomspolisernas roll ut i samverkan kring medling vid brott?*
- *Hur ser ungdomspoliser kontra medlare på syftet med medling vid brott?*
- *Hur ser ungdomspoliser kontra medlare på medlingens konsekvenser för gärningsperson respektive brottsutsatt?*

1.3 Avgränsning

Jag kommer inte att försöka förklara varför ungdomspolisens och medlarnas syn på medling är lika eller olika. Jag har valt att inte gå in på detaljnivå i hur medlingen går till då jag antar att endast de som var mycket insatta i medling som skulle känna till detta och att mina urvalsmöjligheter då skulle ha begränsats kraftigt. Det hade också varit intressant att få med åklagarens och socialtjänstens syn på medling, men det fann jag inte plats för i denna studie. Jag har endast riktat mig till poliser i Göteborg eftersom det är de som har kontakt med medlingsverksamheten i Göteborg.

1.4 Begrepp & förkortningar

Empowerment används flitigt inom socialt arbete. Många konstaterar att det inte finns någon tillfredställande svensk översättning av begreppet (Starrin, Lundberg och Forsberg, 1997). Norstedts stora engelsk-svenska ordbok (1993) översätter empower till bemyndiga, befullmäktiga, berättiga, göra det möjligt för. Ofta används också maktmobilisering och egenmakt som översättning. Dessa översättningar är möjliga att använda, men de fångar inte in hela ordets innebörd så som det används i engelskan. Syftet med empowerment kan innefatta många olika komponenter, exempelvis tar Starrin, Lundberg och Forsberg upp följande mål med empowerment: att frigöra individers eller grupperns egna kraft, att öka deras ansvar, medvetenhet/kunskap, självständighet, förmåga/kompetens, valfrihet, självutveckling och självkänsla (Starrin, Lundberg, Forsberg, 1997). Enligt Tengland handlar det om att kunna ändra sina livsvillkor, att kunna hand om både sig själv och varandra och att lyckas nå upp till sina angelägna mål, mål som de själva varit med och utformat. Vidare tar han upp att empowerment inte är att ta makt över andra människor eller att utnyttja sin position till andras nackdel (Tengland, 2004). I denna uppsats kommer jag att använda empowerment som skiftet från svaghet till styrka, vilket kan ses som en ökning av de positiva faktorer jag har tagit upp här.

Recognition är ett nyckelbegrepp inom transformativ medling och det är svårt att översätta dess fulla betydelse till svenska. Enligt Bush & Folger (2005) handlar det bland annat om bekräftelse och att känna någon slags sammankoppling eller kontakt med någon, att man kan knyta an till en person. Det handlar inte om att försonas menar de, även om recognition kan leda så långt som till försoning. Recognition beskriver de är inte lika anspråksfullt som försoning och mer uppnåeligt samt mer praktiskt. Ett typiskt kännetecken på att recognition sker enligt Bush & Folger, är man släpper taget, att man flyttar fokus från sig själv och sin självupptagenhet till den andra parten och

tar in (delar av) dennes perspektiv. Motsatsen till recognition skulle då kunna ses som en ökad självupptagenhet (Bush & Folger, 2005).

Gärningsperson i denna uppsats avser en person som har erkänt brott eller delaktighet i brott, men inte nödvändigtvis blivit fälld av domstol.

Brottsutsatt använder jag för att benämna den person som har blivit utsatt för en brottslig handling av en gärningsperson.

Gärningsperson och brottsutsatt är de benämningar som medlingsverksamheten använder sig av. Poliserna talar istället om ”misstänkt” eller ”gärningsman”, samt ”målsägande” eller ”offer”.

Ungdomspoliser är poliser som inriktat sig särskilt mot ungdomar. De tar hand om de ärenden där gärningspersonen är under 18 år. Detta innebär att alla gärningspersoner som ungdomspoliser har att göra med är under 21 år och således åldersadekvata för medling vid brott. Den stora skillnaden är att de också jobbar förebyggande genom uppsökande verksamhet och relationsskapande kontakt med ”struliga” ungdomar (Jenny Lööf vid Ung & Trygg). Jag kommer att växla mellan ”polis” och ”ungdomspolis” i min uppsats men jag kommer hela tiden att mena ungdomspolis.

Brå är förkortningen för Brottsförebyggande rådet. ”Brottsförebyggande rådet (Brå) är ett centrum för forsknings- och utvecklingsverksamhet inom rättsväsendet./.../ Brå är en myndighet som verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet och brottsförebyggande arbete. Brå producerar även den officiella kriminalstatistiken, utvärderar reformer, bedriver forskning för att ta fram ny kunskap och stödjer lokalt brottsförebyggande arbete. Brå arbetar på uppdrag av Sveriges regering och ofta i samverkan med andra myndigheter och organisationer.” (Brottsförebyggande rådets hemsida)

1.5 Förförståelse

Widerberg tar upp betydelsen av att göra ett förprojekt innan man påbörjar sin studie där man utforskar sina förkunskaper och vilka föreställningar man har med sig in i sitt ämne. Detta för att bli medveten om förförståelsen och på så sätt utnyttja den på ett fruktbart sätt (Widerberg, 2002). En sådan förstudie är bra att göra vid en större forskningsstudie, men en c-uppsats hyser knappast plats för detta. Dock vill jag här redovisa varifrån jag fått mina förkunskaper för att ge läsaren en förståelse för vad jag har tagit med mig in i denna studie.

Jag har i några år varit engagerad i freds- och ickevåldsfrågor och har genom det en fått en förförståelse för medling i konflikter på både personlig och internationell nivå. Dock ligger mina förkunskaper där på ett ytligt plan för just medling har aldrig varit en fokus för mig i dessa frågor. Jag ser det som en av hundratals ickevåldsmetoder som man kan använda i konflikter. Jag tänker mig också att det är oerhört brett och flexibelt i sin användning då det används i såväl internationella som interpersonella konflikter.

Just medling vid brott kom jag i kontakt med hösten 2008 då jag hade en kort praktik på socialtjänsten i Mölndal. De var då i uppstartningsskedet av sin medlingsverksamhet och jag minns att jag läste små foldrar som var från medlingsverksamheten i Göteborg och samtalade vid något tillfälle med personen som skulle vara medlare där. Det fångade mitt intresse då jag länge tyckt att alternativa sätt att handskas med olika sorters våld och konflikter är spännande och hoppfulla.

Så i min ingång till denna studie hade jag en positiv syn på medling vid brott. Positiv i den bemärkelsen att det verkade vara ett spännande alternativ till den bestraffande rättvisan. Även om jag inte visste så mycket hur det egentligen fungerade så verkade det väldigt intuitivt för mig, att de

som har en konflikt försöker lösa den själva, istället för en domstol. Dessutom tycker jag att uppriktig förlåtelse och försoning är fantastiskt vackert, när det sker, och att det kan finnas chans till det i medling vid brott.

2 Bakgrund

2.1 Medlingens utveckling i västvärlden

Det är främst i västvärlden som medling vid brott kan ses som ett relativt nytt fenomen. Runt om i världen finns uråldriga traditioner hos ursprungsbefolkningar där man har en syn på straffrätt som handlar mycket om att återupprätta det som skadats genom brottet och att återinlemma gärningspersonen i gemenskapen. Detta sker ofta i möten mellan brottsutsatt och gärningsperson. Man benämner ofta denna tradition reparativ rättvisa. Detta har sedan kommit att inspirera andra samhällen. Ett exempel är staten Nya Zeeland som började tidigt med att använda den kunskapen som fanns hos maorierna (som är ursprungsbefolkningen på Nya Zeeland) vid brottspåföljder. På 60-talet började man där använda medling vid brott. Andra västerländska stater som var tidigt ute var Kanada och USA som båda började med medling vid brott på 70-talet (Aertsen, 2004).

Sedan 1980-talets början har det fått större spridning runt om i världen (Brå, 2000). Det finns i nuläget cirka 20 europeiska länder som använder sig av medling vid brott och både FN och Europarådet har utfärdat rekommendationer och riktlinjer om medling vid brott (Brå, 2008). I våra grannländer Norge och Finland har medling vid brott använts sedan början av 1980-talet (Brå, 2005).

2.2 Medlingens utveckling i Sverige

Den första medlingsverksamheten i Sverige satte igång 1987 i Hudiksvall och Solna/Sundbyberg. I Hudiksvall stod polisen som initiativtagare och i Solna/Sundbyberg var det en frivilligorganisation för frigivna fångar och deras familjer. Senare under 1990-talet startades fler medlingsverksamheter på olika platser i Sverige och då var det främst kommuner som stod bakom verksamheterna, både syftet och utformningen varierade i dessa medlingsverksamheter. Omfattningen var ännu liten. 1994 började regeringen kartlägga de erfarenheter man hade erhållit av medling runt om i landet för att kunna utarbeta modeller för hur medling för unga lagöverträdare skulle kunna ske nationellt. Från detta kom också idén om att ha en rikstäckande försöksverksamhet som sedan skulle utvärderas. Denna idé ledde till att Brå 1998 gavs uppdraget att initiera en försöksverksamhet under ett år som skulle rikta in sig på medling för unga gärningspersoner. Utöver kravet av inriktningen på unga gärningspersoner skulle medlingen också vara frivillig för alla deltagare. Denna försöksverksamhet kom att innefatta 32 olika medlingsprojekt. De uppmuntrades att ha olika inriktningar för att få ett brett underlag till utvärderingen (Brå, 2005). Sammanlagt genomfördes 400 medlingar i de olika projekten där 70 % av de utförda medlingarna genomfördes i fyra projekt (Örnsköldsvik, Hudiksvall, Skövde, Uppsala) (Brå, 2000). Utvärderingen visade att det fanns en rik bredd i organisationsform, målsättning och vilken sorts fall man medlade i. Majoriteten av projekten fanns inom socialtjänsten. Utöver det fanns de även hos polis och ideella föreningar. Man såg också att man främst baserade sin verksamhet på praktiska erfarenheter snarare än teoretisk förankring. När statens finansiering försvann efter försöksåret lades många av projekten ned (Brå, 2005). Detta försöksår kom att leda fram till lag (2002:445) om medling vid anledning av brott (se bilaga 1), där riksdagen beslutade att verksamheten skulle bli permanent (Brå, 2008). Lagen föreskriver hur medling bör ske och är en ramlag, så det finns fortfarande handlingsfrihet för den enskilda verksamheten. Syftet med lagen var att tillgodose krav på rättssäkerhet när medlingen vid brott sker i offentlig regi, av stat eller kommun. Anledningen till att den är utformad som en ramlag beror

delvis på att när lagen stiftades ansåg man att medlingen fortfarande höll på att utvecklas och man därför inte ville detaljstyra medlingsprocessen (Prop. 2001/02:126).

År 2005 fanns medling tillgängligt vid drygt hälften av landets kommuner vilken innebar att två tredjedelar av befolkningen hade tillgång till det. Medlingen befann sig i en växande fas då ett statligt stöd för verksamheten hade införts, även om verksamheten i de flesta fall låg under kommunen och ofta hos socialtjänsten (Brå, 2005).

Det senaste och största klivet för medling vid brott i Sverige var den 1 januari 2008 då en ny paragraf infördes i socialtjänstlagen (Lag 2 001:453) där man fastslog att det ska vara obligatoriskt för landets kommuner att erbjuda gärningspersoner under 21 år möjlighet till medling med den brottsutsatte (SFS 2 006:901). Innan lagen trädde i kraft kunde 252 kommuner (Sverige är indelat i 290 kommuner) erbjuda medling vid brott vilket innebar att 93 % av landets befolkning hade tillgång till det (Brå, 2008).

3 Metod

I detta kapitel skall jag beskriva av hur jag har gått tillväga i min studie och vad jag har stött på för svårigheter. Då faktorer som påverkar reliabiliteten och validiteten finns med i alla metodens stadier (Svenning, 2003) kommer jag ej att ge det en egen rubrik. Istället hoppas jag i detta kapitel ge läsaren en god grund för att själv bedöma studiens reliabilitet och validitet genom att ta upp faktorer som jag tror har påverkat detta antingen positivt eller negativt.

3.1 Val av metod

För att på bästa sätt svara på min frågeställning och uppfylla studiens syfte valde jag en kvalitativ ansats. Jag tänkte först att det skulle vara intressant att besvara frågeställningen med kvantitativ metod, men jag insåg att det skulle ge alldeles för ytliga svar för att vara relevant för mitt syfte. Som Larsson beskriver i "Kvalitativ metod" så vill man i den kvalitativa metoden komma åt individens subjektiva upplevelser utifrån hennes egna ord, uttryck och meningsbeskrivningar (Larsson, 2005). Detta gjorde att jag såg det som den lämpligaste metoden. Jag ville utforska informantens subjektiva syn på medling vid brott, jag ville se vad det hade för syfte enligt dem och hur de uppfattar medling vid brott.

Jag var uppmärksam på de faktorer Larsson lyfter fram som viktiga i hur forskaren påverkar studien. Han tar upp faktorer så som kompetens, skicklighet och empati. Alla dessa begrepp är dock mer eller mindre abstrakta. Men han lyfter även fram mer konkreta faktorer såsom förmågan att strukturera intervjun, ställa tydliga och korta frågor som möjliggör rika beskrivningar, att vara känslig, öppen och kunna lyssna aktivt (Larsson, 2005). Detta är saker som jag hade med mig under studiens gång och förde med sig att studien blev mer valid (Larsson, 2005).

3.2 Litteratursökning

Jag sökte litteratur till min studie via GUNDA som är Göteborgs universitetsbiblioteks katalog och LIBRIS som söker i svenska universitets- högskole- och forskningsbibliotek. De ämnesord som jag sökte på har varit *medling*, *brott*, *reparativ rättvisa*, *transformativ medling*. Jag sökte även i viss mån vidare på författare vars verk tillhörde de aktuella ämnesorden. Jag använde mig av Internetsidan uppsatser.se för att söka på uppsatser från svenska högskolor och universitet. Här sökte jag på samma ord som i GUNDA och LIBRIS. Genom de uppsatser jag hittade där kunde jag också få tips om litteratur som jag kunde använda i min studie. Jag sökte även på utländska databaser och då har jag främst använt mig av Social services abstracts, CSA, men även enstaka

andra databaser som jag fann vara relevanta. CSA söker i över 1,300 publikationer som har anknytning till socialt arbete. Där använde jag mig av ämnesorden *mediation, crime, restorative justice, transformative mediation, victim offender relations*. Jag tog också hjälp av Google Scholar för att hitta vetenskapliga artiklar, både den svenska och den engelska versionen. Tyvärr var det en mycket hög andel av de internationella artiklarna i databaserna som jag inte kunde komma åt, men jag fick ändå tillräckligt med teoretiskt material för att uppfylla studiens syfte.

3.3 Urval

Jag har intervjuat fyra ungdomspoliser från olika distrikt i Göteborg. Jag fick kontakt med poliserna genom de socialsekreterare som arbetar på polisstationerna runt om i stan. Det var socialsekreterarna som gav mig kontakter till poliserna och jag kunde således inte styra det urvalet åt något håll utan blev glad för de intervjuer jag fick. Jag tror mig ha relativt typiska poliser i mitt urval då jag i vissa fall helt enkelt har fått intervju de som haft tid och det verkar inte vara de med specialintresse som har fått ställa upp, vilket hade varit fallet vid ett extremurval (Svenning, 2003). Dock skall framhållas att en av mina informanter beskrev sig ha en personlig relation till några av medlarna vilket kan anses tillhöra ett extremurval då han genom detta förmodligen erhållit både mer och annorlunda kunskap jämfört med de andra poliserna.

Jag intervjuade även två medlare vid medlingsverksamheten i Göteborg. Ej heller det urvalet har jag styrt över, utan jag intervjuade de som hade tid och erbjöd sig. Det bör sägas att det totalt finns fyra medlare på medlingsverksamheten i Göteborg, så mitt urval är en mycket stor del av den totala populationen

3.4 Datainsamling

Jag har samlat in data till min studie med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Jag har intervjuat fyra ungdomspoliser i Göteborg och två medlare. Intervjuernas längd har varierat från 30 minuter till dryga 50 minuter. I intervjuerna har jag varit intresserad av exakta beskrivningar av informanternas förståelse av medling vid brott och på så sätt har jag ett fenomenologiskt perspektiv så som Larsson beskriver det (Larsson, 2005). Jag ser det inte som att jag skall tolka deras utsagor utan mer som att de presenterar sin verklighetsbild för mig. Man kommer förstås inte ifrån tolkningen men jag anser det inte vara på den nivån att det kan kallas för hermeneutik. Relevanta metodologiska aspekter följer nedan.

3.4.1 Intervjuguide

I mina intervjuer höll jag mig till de teman som finns med i min frågeställning och jag hade konkreta frågor som intervjuguide som för att inte missa någon aspekt av mina olika teman (se bilaga 2). Jag höll mig inte strikt till denna utan bytte ordning på frågorna om det gav bättre flyt i intervjun. Det hände också att jag kom på nya frågor under intervjun och naturligtvis ställde jag också följdfrågor och utforskade intressanta sidospår.

Frågornas utformning är centrala för validiteten i en kvalitativ intervju menar Kvale och jag såg därmed till att lägga ner mycket tid på dem (Kvale, 1997). Jag hade mycket hjälp av att göra så kallade tankekartor för att arbeta fram frågor till de teman jag ville undersöka i mina intervjuer. Det som gör tankekartor till bra verktyg menar Widerberg (2003) är att de bygger på hjärnans sätt att bearbeta information. Hon förklarar att hjärnan arbetar med nyckelbegrepp som knyts samman utifrån den information som är lagrad i våra hjärnor. Så istället för att försöka tänka linjärt så kan man genom associationer och förgreningar tänka effektivare, kreativare och mer i samklang med hjärnans arbetssätt. Detta sker i tankekartor genom att man utgår från ämnet och sedan låter teman och tankar förgrena sig utåt från detta som i sin tur kan förgrena sig vidare (Widerberg, 2003).

Jag började läsa om medling i ett tidigt skede vilket gjorde att jag hade en hel del förförståelse när jag skrev frågorna vilket kunde ha varit negativt genom att det kunde dra in empirin i ett uppkört spår. En fördel jag tyckte mig få av ett sådant abduktivt tillvägagångssätt var att jag kunde ana vad informanterna skulle kunna veta mycket om och vilka teman som vanligtvis är aktuella i medling vid brott. På så sätt kunde jag få en större och mer valid empiri. Både Kvale (1997) och Larsson (2005) ser denna förkunskap som något positivt, de menar att det är viktigt man är insatt i ämnet innan intervjun för att få ut så mycket som möjligt av den. Detta tyckte jag mig uppleva vid ett flertal tillfällen då jag kunde ställa vissa följdfrågor som jag tror att jag inte hade gjort annars. Jag kunde också fånga upp intressanta trådar med hjälp av min förkunskap. Dock kan det som sagt ha gjort mig enkelspårig och styrd i vad jag såg och hur jag tolkade. Å andra sidan är det positivt för reliabiliteten då en annan forskare skulle kunna sätta sig in i det på liknande sätt som jag, och på så sätt erhålla en liknande förkunskap. Denna förkunskap vore mer systematiskt grundad, i jämförelse med min tidigare förkunskap som i större utsträckning byggde på egna tankar.

För att få med relevant information som mina frågor kunde ha varit inkapabla att fånga in, avslutade jag alla intervjuer likt Kvale (1997) föreslår med att fråga informanterna om det var något de ville ta upp utöver det som framkommit under intervjun.

3.4.2 Min påverkan i intervjuerna

Svenning (2003) tar upp svårigheten med att man som intervjuare, medvetet eller omedvetet, påverkar den som intervjuas i en viss riktning. Detta kan ske på en mängd olika sätt, exempelvis genom kroppsspråk, att man hummar eller verkar ointresserad. Den största risken menar han är att intervjupersonen svarar i en riktning som intervjuaren verkar premiera (Svenning, 2003). Exempel på detta från mina intervjuer är att jag försökte att hela tiden nicka och ”mma” för att de skulle berätta mer och ökade intensiteten när de kom in på något som jag trodde kunde vara intressant för mitt syfte. Kroppsspråket var också något som jag reflekterade kring i mina intervjuer. Jag tyckte mig märka kroppsspråkets roll i en intervju där vi ibland lutade oss närmre varandra och ibland satt längre ifrån, och det kändes som att det blev mer intensivt och intressant när vi lutade oss mot varandra. Även miljön tyckte jag spelade in på ett märkbart sätt. Vid en intervju satt vi på ett mörkt och kallt kontor och då upplevde jag intervjusituationen vara stelare, även om det självklart kan ha berott på många andra faktorer. Denna miljöfaktor är inget som jag kunde styra över då mina informanter valde den, men kroppsspråket och övrigt i min interaktion har jag försökt använda på ett sätt som får informanten att känna sig bekväm och intressant för att få fram ärliga och långa svar.

Jag intervjuade personerna på deras arbetsplats, ofta i deras arbetsrum. Detta för att det var så de önskade. Det visade sig också vara bra ur en maktrelationsaspekt som Kvale (1997) tar upp. Han beskriver att det finns en asymmetri i maktrelationen mellan forskare och informant genom att det är forskaren som definierar situationen och har kontroll över den (Kvale, 1997). Detta kunde jag tydligt märka av men det skiljde sig också mycket mellan olika intervjuer. I vissa intervjusituationer kunde det nästan kännas som att informanten hade kontrollen och jag satt lydigt och ställde mina frågor så att informanten kunde säga sina svar. Det handlade inte enbart om vår interaktion utan även om rumsliga faktorer, exempelvis höjdskillnaden mellan våra stolar och storleken på skrivbordet som informanten satt bakom tyckte jag spelade in.

En svårighet som Kvale (1997) tar upp gällande intervjuarens påverkan och att använda intervjuer överhuvudtaget i undersökningar är tolkningen av det informanten säger. Det är alltid svårt, menar Kvale, att veta vad informanten egentligen menar eftersom vi tolkar det vi hör utifrån oss själva, vilket bland annat inbegriper vår historia, erfarenhet och kunskap. Av det vi hör drar vi slutsatser som passar in i hur vi redan tänker. Jag har därför i viss mån reflekterat tillbaka till informanten hur jag uppfattade deras svar för att försöka minska felaktiga tolkningar, något som Kvale kallar

tolkande frågor (Kvale, 1997). Detta skedde dock långt ifrån alltid och kan i efterhand ses som en validitetsbrist. Kvales påståenden blev genom de tolkande frågorna synliga för mig, då det vid några tillfällen visade sig att jag hade tolkat informanten felaktigt. Detta är i sig inget förvånande utan jag skulle snarare förvänta mig att en ung socionomstudents historia, erfarenhet och kunskap skiljer sig från en medelålders polis. Men det fick mig att förstå vikten av att vara observant för den ständiga tolkning som vi gör.

3.4.3 Intervjuvana

Något som är intressant både ur ett validitets- och reliabilitetsperspektiv är forskarens intervjuvana. Jag är inte helt ny med att intervjua då jag har gjort en kvalitativ b-uppsats innan vilken baserades på fyra intervjuer. Jag minns att min intervjukicklighet påtagligt förbättrades medan jag gjorde de fyra intervjuerna och jag har märkt under intervjuerna i denna studie att jag är mer avslappnad och bättre på att fånga upp sidospår och följa upp med följdfrågor än jag var då. Dock är det långt kvar innan jag skulle betrakta mig som en duktig intervjuare. Jag missade säkerligen intressanta och viktiga sidospår, och det hände att jag hade glömt någon enstaka fråga helt och hållet i intervjun, trots att frågan var nedskriven i min intervjuguide.

3.4.4 Transkribering

Jag spelade in mina intervjuer och skrev sedan ned dem vilket gav en stor reliabilitetsökning jämfört med att anteckna under intervjun. Inte bara genom att jag fick med allt som sades, jag kunde också vara mer avslappnad och fokuserad på intervjun. Dessutom minskar det risken för feltolkning och efterhandskonstruktioner enligt Kvale (Kvale, 1997). Jag använde mig av programmet ”Express scribe” för att underlätta transkriberingen.

3.5 Etiska överväganden

Etiska avgöranden sker inte i en särskild del av undersökningen enligt Kvale, utan aktualiseras under hela forskningsprocessen (Kvale, 1997). Detta menar också Widerberg (2002), som påpekar att det är aktuellt i val av tema, situation, grupp som skall studeras, vilka metoder som bör tillämpas, analyser, redovisning, och så vidare. Det etiska perspektivet går som en röd tråd genom kvalitativ forskning enligt henne. Dock är det främst vid intervjuerna som jag tycker att det har aktualiserats i min studie. Det är också kring intervjuerna som vetenskapsrådets forskningsetiska principer (som jag utvecklar mer om nedan) kretsar. Självklart går det att resonera kring etik i alla delar av en studie, men jag anser det inte vara fullt ut nödvändigt i min studie då det varken är ett kontroversiellt eller känsligt ämne, så som jag förstått det. Exempelvis har flera informanter sagt att konfidentialiteten inte har spelat någon roll för dem.

Den etiska grund jag har stått på i denna studie är de forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning som vetenskapsrådet kommit fram till (Vetenskapsrådet, 2002). Det var som sagt främst i intervjuerna som de aktualiserades. Vad det innebar konkret var att jag informerade informanterna om studiens syfte, att de kunde avsluta sitt samarbete när de ville, att jag garanterade deras konfidentialitet genom fingerade namn samt att jag försäkrade att intervjumaterialet endast skulle användas till denna studie om jag ej fått deras samtycke för annat syfte. Denna information gavs i vissa fall redan vid telefonkontakten och alltid precis innan intervjun började. Det innefattar de fyra etiska kraven som vetenskapsrådet satt upp: Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Att jag inte informerade om detta vid telefonkontakten i samtliga fall berodde på att jag hade en föreställning om att det var så vedertaget så att det kändes överflödigt. Efter att jag skrivit stycket ovan såg jag dock till att redan vid telefonkontakten informera dem om de forskningsetiska principerna för att de skulle känna sig bekväma med att vara med, vilket jag även hoppades skulle öka chansen för att de skulle ställa upp. Denna information gav jag dem som sagt, även innan

intervjun började. Dock missade jag att ge dem utrymme för att ställa frågor innan intervjun, vilket Kvale (1997) menar är bra att göra.

Gällande samtyckeskravet så tror jag att även om man har möjligheten att dra sig ur kan det vara svårt att känna den friheten på riktigt. Jag tror att man kan känna ett ansvar inför forskaren som lagt ned mycket tid på sin studie. Exempelvis berättade jag för en informant om mina svårigheter i att få tag på informanter vilket kan ha fått denne att känna sig tvingad att delta för att inte förstöra min studie. Detta insåg jag i efterhand hade negativa konsekvenser.

3.6 Generaliserbarhet

Larsson menar att det inte går att generalisera kvalitativ forskning, på grund av dess icke slumpmässiga och relativt små urval. Han säger dock att det finns möjligheter att göra försiktiga uttalanden om huruvida resultaten kan tillämpas på situationer med liknande förhållanden (Larsson 2005).

På grund av att medlingsverksamheten i Göteborg har en annorlunda syn på medling jämfört med den som presenteras i Brås handbok, vilken ligger till grund för många av landets medlingsverksamheter, så tror jag att det inte går att generalisera studiens resultat till förhållandena i övriga Sverige. I sin storlek är dessutom Göteborgs medlingsverksamhet en utstickare då de har fyra anställda medlare vilket vidare minskar generaliserbarheten, på så sätt att de är många och således har större möjlighet att specialisera sig och utveckla sin verksamhet. De flesta kommuner har en medlare. Detta torde skilja ut Göteborgs medlingsverksamhet från landets övriga medlingsverksamheter.

Det intressanta i denna studie är huruvida de fyra polisernas syn på medling kan generaliseras till att gälla andra poliser i Göteborg. Eftersom deras kollegor har fått samma information (undantaget polis två som missade informationstillfället med medlingsverksamheten) och att de jobbar tillsammans så finns det möjligheter till att deras kollegor har en liknande syn på medling. De poliser som finns på olika stationer men som har fått information centralt från polismyndigheten skulle man också kunna tänka sig har liknande bilder av vad medling vid brott kan innebära. Just för att polisens roll i samverkan kring medling vid brott är så pass liten, att ställa en fråga, kan jag tänka mig att de inte sätter sig in så djupt i vad medling innebär, utan nöjer sig med den information de får. Medling vid brott är heller inget vanligt fenomen i samhällsdebatten, så som jag uppfattat det, vilket gör att det inte talas så mycket om det i övriga samhället och poliserna får därför inte så mycket annan information om medling vid brott, om de inte söker upp den på egen hand. Dessa två hypoteser, att polisens roll är liten samt att de inte får så mycket input om medling vid brott från andra källor, skulle kunna leda till att poliserna på samma station har liknande syn. Det skulle också kunna vara på omvänt vis, att då medling vid brott har en liten roll i polisens arbete och att de inte har fått så mycket information finns det större utrymme för spekulation och egna tankar kring medling vid brott. Utifrån det resonemanget skulle det istället vara mer troligt att deras syner skiljer sig. Detta vågar jag inte mer än att spekulera kring, men det motiverar denna uppsats. Kanske kan jag ge en fingervisning om huruvida synerna skiljer sig eller är liknande på medling vid brott och åtminstone ge ett exempel på hur det ser ut.

3.7 Analysmetod

Larsson skriver att det inte finns några direkta regler för hur en kvalitativ analys bör ske och är på så sätt en utmaning. Det finns dock vissa principer man kan gå efter menar han. En sådan princip är att fokusera analysen på vissa områden eller teman (Larsson, 2005). Detta är en princip som jag har följt i min analys och som är kopplad till vad Kvale kallar meningskategorisering.

Meningskategorisering går kort sagt ut på att man sorterar sin empiri utifrån olika teman (Kvale, 1997). I mitt fall hämtade jag dessa teman från min frågeställning.

Jag använde mig av dataprogrammet "Atlas.ti" för att göra min analys. Med hjälp av det kunde jag lättare byta mellan olika dokument samt dela in det som sades i intervjuerna i de teman som jag ville undersöka. På så sätt fick jag fram ett gott underlag för de olika temaområdena. På detta anlade jag de teoretiska perspektiv jag fann fruktbara för att förstå och kategorisera mitt material än bättre.

4 Tidigare forskning

Här skall jag redogöra för tre studier som är relevanta för mitt ämne. Två av dem har beröringspunkter med min uppsats i syfte och frågeställningar. Den tredje har jag med för den tar upp ämnen som framkom i mina intervjuer och lämpar sig således för min analys.

Det som jag funnit vara unikt med min studie, som jag ej sett i tidigare forskning, är att medlingsverksamheten som jag valt att studera, har gått från den reparativa rättvisans syn på medling till den transformativa synen. Båda dessa syner kommer jag att redogöra för i teoriavsnittet. Det finns studier, även om de är få, som tar upp olika verksamheters syner på medling vid brott, men jag har inte lyckats hitta någon där medlingsverksamheten har anammat en annan syn på medling än den reparativa rättvisans. Transformativ medling är inte så utbrett vad jag förstått och jag har inte hittat någon svensk studie som sammankopplat transformativ medling med medling vid brott. Jag har dock sett att det transformativa perspektivet förekommer inom skolmedling.

Här följer nu de tre uppsatserna.

Kandidatuppsats: Blennert & Hadzisakovic (2007): *Medling – Varför inte? Barriärer och möjligheter för samverkan i medlingsverksamheten*. Denna studie har fokuserat på samverkan mellan flera olika verksamheter kring medling vid brott. Hur samverkan ser ut och hur den kan förbättras. Som en del i detta tas olika syner på medling vid brott upp som en inverkan faktor.

Blennert & Hadzisakovic har intervjuat två poliser, socialsekreterare, två socialarbetare knutna till polisen, två brottsofferstödjare, två åklagare samt två medlare. Alla är verksamma i Malmö stad. De har dragit en mängd slutsatser kring vad som kan bidra till en god samverkan runt medling vid brott i Malmö.

Denna studie har flera gemensamma beröringspunkter med min. En av deras frågeställningar lyder "Hur yrkesverksamma som kommer i kontakt med medling ser på innebörden av medling?", vilket är väldigt likt en av mina frågeställningar. Som det står ovan redogör de för skilda syner på medling vid brott som en potentiellt negativ faktor i samverkan. Att synen på det man samverkar kring är viktigt för hur samverkan fungerar är inte specifikt för situationen i Malmö, det är en teori som är allmän (Danermark & Kullberg, 1999). Detta är också en av motiveringarna till att jag vill jämföra polisens syn på medling vid brott med medlingsverksamhetens syn. Jag hoppas således kunna använda delar av deras slutsatser för att analysera min empiri. De drog en mängd slutsatser om hur man kunde förbättra samverkan kring medlingsverksamheten i Malmö. Jag tar här upp de slutsatser som jag tror kan relatera till min studie och ge en rikare förståelse kring polisens och medlingsverksamhetens respektive syner på medling vid brott.

En slutsats som Blennert & Hadzisakovic dragit är att det är nödvändigt med diskussioner, återkoppling och dialog mellan de som samverkar kring medling vid brott. Blennert & Hadzisakovic menar att ett gemensamt forum skulle vara bra för att få en mer enad syn på olika aspekter av medling vid brott. Detta eftersom det kan skapa samverkansproblematik om man använder olika begrepp kring ett visst fenomen. Ett exempel som de använder för att visa på detta är att åklagarna och poliserna fokuserar mycket på gärningspersonens roll medan socialtjänsten talar mer om relationer, empati och vikten av att parterna möts. Att man kommer från olika kulturer och

har olika förhållningssätt i sin verksamhet tar Blennert & Hadzisakovic upp som en anledning till att man har olika syn, men de påpekar att det också kan handla om enskilda individers inställningar.

Medlingsverksamheten i Malmö samarbetar mest med polisen. Blennert & Hadzisakovic framhåller att fler samarbetspartners skulle kunna bidra till att de får fler medlingsärenden. Det skulle också vara bra för att gärningspersonen och den brottsutsatte skall få frågan från flera håll och bli frågade flera gånger, något som Blennert & Hadzisakovic menar är viktigt. Fler samarbetspartners skulle dock kräva mycket av medlingsverksamheten. Återkommande utbildning, återkoppling, gemensamma forum och medlarnas närvaro är sådant som krävs enligt Blennert & Hadzisakovic.

De lyfter fram vikten av att de som har med medling att göra skall känna sig delaktiga, att de är en del av medlingsverksamheten. Detta budskap behövs ovanifrån, från ledningen men samtidigt måste det vara förankrat underifrån.

Att medlarna fysiskt befinner sig på samverkanspartners arbetsplatser kan fungera som en viktig påminnelse, vilket dock är svårt i Malmö bland annat på grund av polisens och socialtjänstens arbetsbelastning.

En svårighet som de hittat är att det är sällan de misstänkta erkänner sitt brott. Detta gör att polisen inte kan fråga om medling, eftersom just erkännandet är ett kriterium för medling vid brott. Det framkommer också att det kan vara svårt att göra gränsdragningen för vad som är ett erkännande, det är inte alltid tydligt.

Slutligen lyfter Blennert & Hadzisakovic fram att det tar tid att få samverka att fungera. Speciellt om det handlar om gamla och rigida/välreglerade organisationer, som har från varandra skilda uppdrag och perspektiv (Blennert & Hadzisakovic, 2008).

Kandidatuppsats: Hallengren (2009): *Medling vid brott - Vad blir det av det? Socionomer och poliser resonerar kring medling vid brott.*

Syftet med denna uppsats lyder ”att jämföra Restorative Justice med synen på medling hos de tjänstemän som praktiskt arbetar med medling vid brott” (Hallengren, 2009, s. 6). Detta syfte liknar mitt väldigt mycket. Det som skiljer oss åt är att jag vill jämföra synerna mellan tjänstemännen, medan Hallengren vill jämföra deras syner med Restorative Justice, eller reparativ rättvisa. Jag har med reparativ rättvisa som en teori i min analys vilket gör att det förmodligen kommer att finnas likheter mellan våra studier även där. Jag tror mig också kunna dra nytta av de resultat som Hallengren får i sin studie. Hon har till skillnad från mig fokuserat på poliser och socialsekreterare, inte medlare. Hon har intervjuat tre poliser och tre socialsekreterare från tre olika kommuner.

I sin studie kom Hallengren fram till att det generellt fanns en positiv syn på medling vid brott hos sina informanter. De fann stöd och kritik för medling i sina erfarenheter, och detta tyckte Hallengren påverkade deras arbete med medling i hög grad. Gällande medlingens effekter varierade synen, även om samtliga ansåg att en väl genomförd medling kan få positiva effekter för både gärningsperson och brottsutsatt. Hallengren ser en röd tråd i sin empiri, nämligen att det finns en vilja hos informanterna att arbeta för användning av medling vid brott.

Hon tar också upp gärningspersonens respektive den brottsutsattes roller i medling och vad det finns för eventuella vinster för dem i medlingen. Hon nämner det motsägelsefulla forskningsläget, där det finns studier som pekar på riskerna att de brottsutsatta kan kränka gärningspersonerna i ett medlingsmöte om de inte blir ordentligt informerade om sin roll. Det finns också studier som pekar på att faran ligger i att medlingen kan bli ännu en kränkning för den brottsutsatte. Hallengren menar att man inte skall välja perspektiv här utan att man skall vara aktsam å båda parter vägar.

Hennes informanter lägger fokus på den brottsutsatte när de talar om medling vilket Hallengren tycker är intressant. Hon säger sig förstå deras fokus då det är den brottsutsatte som har blivit utsatt, men påpekar samtidigt vikten av ge utrymme åt tankar på att även gärningspersonen kan känna sig utsatt och svag i en medlingsituation. Detta tror hon är viktigt för att medlingen skall nå sitt syfte med att minska de negativa konsekvenserna av ett brott. Annars bekräftar vi de stereotypa bilderna där gärningspersonen är stark och aktiv, medan den brottsutsatte är svag, passiv och oskyldig.

Hallengren tycker sig också se en risk med att fokus i medling vid brott lätt kan hamna på dess individualpreventiva konsekvenser. Man talar ofta om samhällsvinsterna av medling vid brott. Detta menar hon i viss mån kan stå i kontrast till den reparativa rättvisans syn på medling. Då är fokus på parterna i konflikten, att de har en konflikt som de skall/vill lösa, eller åtminstone minska de negativa konsekvenserna av. Fokuserar man för mycket på samhällsvinsterna riskerar man att tappa det reparativa syftet, varnar Hallengren. Istället skulle det kunna bli så att man använder de brottsutsatta för att rehabilitera gärningspersonerna. Hallengren anser att medling vid brott skall vara till för att parterna skall minska de negativa konsekvenserna av brottet, och eventuella positiva sidoeffekter för samhället i stort bör endast ses som positiva sidoeffekter och inget annat (Hallengren 2009).

Kandidatuppsats: Walmark, (2008): *Från skam till stolthet - En analys av medlingsmötet som en interaktionsritual där skam kan bytas till stolthet.*

Walmark har i sin studie fokuserat på hur skam kan förändras i ett medlingsmöte för att utifrån det kunna förstå hur medling kan påverka gärningspersoner på olika sätt. Hon analyserade fem medlingsmöten och fann att fyra av dem resulterade i att gärningspersonernas skam förvandlades till stolthet. Det viktiga för att så skall ske är att deltagarna har ett gemensamt fokus och är villiga att dela med sig av sina känslor. Detta kan också spela roll för huruvida parterna når försoning eller ej. I det mötet där skammen inte förvandlades till stolthet menar Walmark att skammen hos gärningspersonen gjorde att denna alienerade sig från den brottsutsatte och därigenom inte förstod att han var förlåten. På detta vis kan skam motarbeta individens delaktighet. Skammen i detta exempel benämner hon som patologisk skam eftersom den påverkar interaktionen på ett negativt sätt, vilket normal skam inte gör. Hon fann dock att normal skam endast förekom i ett av fem möten och tror således inte att det är ett användbart begrepp i medling vid brott. Ett sätt att se att skam har övergått till stolthet är att gärningspersonen kan ta emot förlåtelse från den brottsutsatte. Är gärningspersonen fortfarande fast i sin skam så är han/hon obenägen att ta emot en förlåtelse (Walmark, 2008).

5 Teoretiska perspektiv

5.1 Reparativ rättvisa

Reparativ rättvisa är en rättviseteori som är starkt kopplat till medling vid brott. Det material jag gått igenom, som på något sätt handlar om medling vid brott, har väldigt ofta tagit upp teorin om reparativ rättvisa. Det är den främsta teoretiska grunden som medling vid brott vilar på och Gavrielides menar att medling vid brott även är den reparativa rättviseteorins främsta tillämpning (Gavrielides, 2007). Det skall dock inte ses som att teorin om reparativ rättvisa har lett fram till praktiken medling vid brott menar Zehr. Snarare har en induktiv kunskapsbildning skett, medling vid brott har växt fram genom försök och misstag. Teorin har kommit i efterhand. Han framhåller att man inte får glömma att både praktiken och teorin kring medling vid brott i västerländska samhällen bygger på koncept som funnits sedan urminnes tider (Zehr, 2002).

Teorin om reparativ rättvisa förklaras oftast i relation till retributiv (straffande) rättvisa, som rättssystemet i Sverige bygger på (Brå, 2007). I den retributiva rättvisetraditionen är det staten som är subjektet för brottet, när en gärningsperson har brutit mot en lag så anklagas denne för att ha brutit mot statens lagar och fokus ligger på den brottsliga handlingen. I detta menar Umbreit (1994) att offrets roll och upplevelser marginaliseras. Den reparativa rättviseteorin menar istället att brott först och främst är en konflikt mellan individer. Den som utsatts för ett brott är främsta offret och staten sekundär. Reparativ rättvisa vill sätta både brottsutsatt och gärningsperson i aktiva problemlösningsroller och fokusera på att reparera materiella och psykologiska skador som följt av brottet, snarare än på handlingen i sig (Umbreit, 1994). Gehm (2003) betonar särskilt förlåtelsens roll inom den reparativa rättvisan, som en kontrast till den retributiva rättvisan vilken snarare syftar till hämnd. Detta kopplar han till den naturliga känsloreaktionen på en skada, många har en impuls att bli arga och bli förbittrade mot den som orsakat skadan, kanske också en vilja att slå tillbaka. Ett sätt att lösa den här vredesituationen är att just slå tillbaka, att hämnas. Detta menar Gehm är vad rättssystemet gör åt oss, men på ett reglerat och säkrare sätt. Även om hämnden kan vara ljuv, så är det inget bra sätt för offret att komma över sin skada enligt Gehm. Förlåtelse menar han är mycket effektivare och kan dessutom hjälpa gärningspersonen (Gehm, 2003).

Zehr (2002) definierar reparativ rättvisa som en process för att involvera, i den mån det är möjligt, de som äger del i en specifik förseelse/konflikt och att kollektivt identifiera och visa på skador, behov och skyldigheter/förpliktelser, för att hela och ställa till rätta i så stor utsträckning som möjligt.

Zehr, som är en av de främsta företrädarna för reparativ rättvisa skriver vidare i sin bok *The little book of restorative justice* att han har sett retributiv och reparativ rättvisa som kontraster men att han i denna bok vill lyfta fram att det ändå finns många likheter. Till exempel så är det ett viktigt mål i de båda rättssystemerna att göra rättvisa mellan parterna, men de skiljer sig i synen på hur man bäst gör det. Båda synerna menar att en moralisk balans har blivit rubbad som leder till att gärningspersonen är skyldig någonting och att den brottsutsatte förtjänar något. Båda synerna menar att det skall finnas en koherens mellan handling och konsekvens. De skiljer sig dock i hur man återupprättar balans och på vilket sätt gärningspersonen kan uppfylla sin förpliktelse gentemot den brottsutsatte. Retributiv rättvisa tror att det är smärta som gör rättvisa, men Zehr menar att det ofta är kontraproduktivt. Reparativ rättvisa menar å andra sidan att det som gör rättvisa är bekräftelse av den brottsutsattes skada och behov, kombinerat med att uppmuntra gärningspersonen att ta ansvar, ställa till rätta det som har gjorts fel, och se till orsakerna av sitt beteende. Den centrala förpliktelsen är, enligt den reparativa rättvisesyntesen, att göra rätt det som gjorts fel (Zehr, 2002).

Zehr tar vidare upp olika aspekter av den brottsutsattes behov som han anser inte blir mött i det retributiva rättssystemet, men som han menar att reparativ rättvisa kan tillgodose.

(1) Information, de brottsutsatta behöver svar på frågor kring brottet och kring gärningspersonen. För detta krävs att man kan träffa gärningspersonen på ett annat sätt än vad som sker i en rättsal. Man måste ha direkt eller indirekt kontakt med gärningspersonen för att få sina svar.

(2) Ett viktigt steg i att komma över en traumatisk upplevelse är att berätta historien om sitt trauma. Detta kan ske med närstående eller en terapeut. Ofta så känner en brottsutsatt även ett behov av att berätta för gärningspersonen, och att denne skall förstå vad som har skett.

(3) Empowerment. De brottsutsatta kan känna att de förlorar kontrollen genom det de blivit utsatta för, kontrollen över deras egendomar, kroppar, känslor, drömmar. Att de blir involverade i sina fall i rättsprocessen kan vara ett viktigt steg för att de skall återfå känslan av kontroll.

(4) Upprättelse/återställande. Att gärningspersonen försöker återställa det som han/hon har gjort fel, eller de skador han/hon orsakat är ofta väldigt betydelsefullt för den brottsutsatte menar Zehr. Ibland på grund av de faktiska förlusterna, men minst lika viktigt är det erkännande som den brottsutsatte får genom detta. När en gärningsperson försöker ställa saker tillrätta är det ett sätt att säga ”jag tar ansvaret, och du har ingen skuld i detta”. Detta pekar på det mer grundläggande

behovet av att hävda sin rätt. Zehr är övertygad om att detta är ett grundbehov som vi alla har när vi har blivit orätt behandlade. Återställande är ett sätt att möta detta behov. Förlåtelse kan vara ett annat sätt, genom att man blir bekräftad i sin smärta. Reparativ rättvisa har kommit ur att man verkligen försökt bemöta dessa behov hos offret (Zehr, 2002).

Gällande gärningspersonen så är det viktigt för den reparativa rättvisan att gärningspersonen skall stå ansvarig inför sitt brott, enligt Zehr. Han jämför med det retributiva systemet som också tycker att det är viktigt, men man håller gärningspersonen ansvarig genom att se till att denne får det straff han/hon anses förtjäna. Dessutom skall gärningspersonen bevisa sin oskuld i rättegången eller försöka lindra sitt straff, vilket inte uppmuntrar till ansvarstagande. Då får man aldrig tillfälle att utmana sina stereotyper och rationaliseringar kring den brottsutsatte, som gärningspersonen kan använda för att distansera sig till denne. Det sätt som den reparativa rättvisan vill hålla gärningspersonen ansvarig på är genom att förstå och inse eller möta konsekvenserna av sina handlingar. Där ingår även uppmuntran att ställa skadorna till rätta. Detta menar Zehr är bättre för både offer och gärningsperson och även bättre för samhället i stort. Vad gärningspersonen således behöver från ett rättssystem är att (1) hållas ansvarig på ett sätt som knyter an till de skador som uppstått, samt uppmuntrar till empati och ansvar som kan förvandla skam till stolthet. (2) Uppmuntran att erfara personlig förändring vilket inkluderar att hela de skador som bidrog till att personen genomförde brottet. Detta kan innebära erbjudande om behandling för missbruk och eller andra problem samt utvecklande av sina personliga kompetenser. (3) Uppmuntran och stöd för att integreras tillbaka in i samhällsgemenskapen. (4) För vissa personer åtminstone tillfälligt tvång genom exempelvis inlåsning (Zehr, 2002).

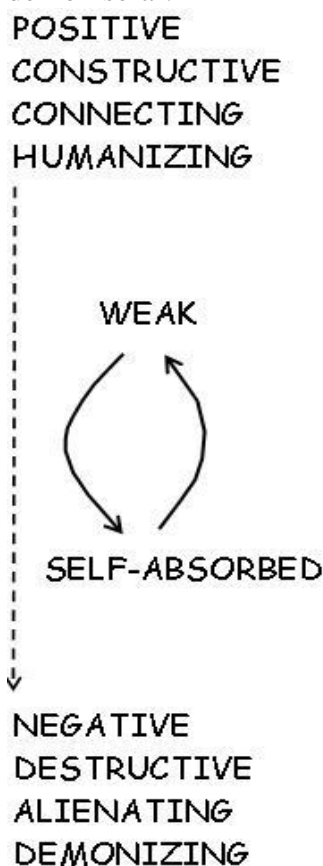
5.2 Den transformativa synen på konflikt

Som jag beskrev i inledningen så är medling vid brott nästintill uteslutande kopplat till reparativ rättvisa. Det finns dock ett annat perspektiv som Bush & Folger framställer i sitt verk *The promise of mediation* från 2005. De pläderar där för transformativ medling, som är en annorlunda syn på medling och konflikt jämfört med den reparativa rättvisans syn.

Bush & Folger beskriver den transformativa synen på konflikt utifrån frågan ”varför söker parterna i en konflikt utomstående hjälp?”. De menar att de tre klassiska svaren är (1) för att få makt över den andra parten eller att stå emot den andra partens makt. (2) För att hävda sina rättigheter mot den andra parten och (3) för att få sina behov tillgodosedda som är negligerade eller åsidosatta av den andra parten. Den reparativa rättvisans syn skulle här passa in på (3). Bush & Folger menar att detta kan vara viktiga faktorer i en konflikt, men det är inte vad som är viktigast för parterna i en konflikt. Istället menar de att det som parterna upplever som värst i en konflikt är vad som händer med dem på ett psykologiskt plan. Det som händer är att konflikten dels berövar parternas känsla av styrka samt att deras recognition gentemot den andra parten minskar, vilket undergräver deras interaktion. Och just denna interaktionskris menar de är det viktigaste i en persons upplevelse av en konflikt.

Så här beskriver Bush & Folger skeendet, kopplat till de två nyckelbegreppen empowerment och recognition: För det första, en konflikt ger en känsla av svaghet gentemot den andre, en förlust av kontroll över sin situation det vill säga motsatsen till empowerment. Denna känsla menar Bush & Folger att alla i någon mån upplever vid en konflikt. För det andra, en konflikt leder till självupptagenhet, en minskning av recognition. Man fokuserar mer på sig själv och i det blir man mer misstänksam och fientlig mot den andre. Dessa två skeenden påverkar varandra på detta vis: Om en människa blir svagare så blir hon också mer fientligt inställd till sin motpart och avskämmas från den. Och när man reagerar med fientlighet och självupptagenhet mot någon är det stor chans att den reagerar likadant tillbaka, vilket gör en själv svagare, och så vidare. Det här beskrivs som en ond cirkel av försvagning (motsatt empowerment) och självupptagenhet (minskning i recognition), och brukar kallas för konflikteskalering, men Bush & Folger kallar det istället för

interaktionsdegenerering. Detta kan förstås på så sätt att innan en konflikt uppstår har parterna en fungerande interaktion med varandra, men när konflikten uppstår börjar denna onda cirkel av försvagning och självupptagenhet snurra vilket leder till en negativ och dysfunktionell interaktion. Så interaktionen slutar inte vid en konflikt men byts till en interaktion som avskärmar och demoniserar.

©.2001 R.A.B. BUSH

Fig. 1. Den negativa konfliktspiralen, som närs av svaghet och självupptagenhet.

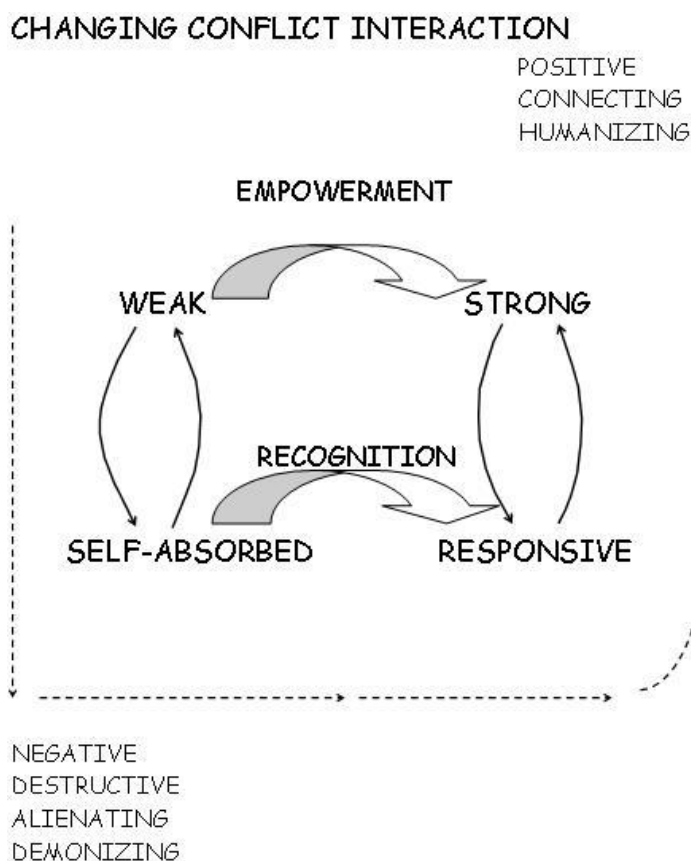
5.3 Den transformativa synen på medling

Synen på konflikt spelar in på synen på medling, för det har att göra med vad parterna vill ha och behöver för att lösa eller ta sig ur konflikten. Vad en medlare enligt den transformativa synen kan hjälpa parterna med i en konflikt, är enligt Bush & Folger, att vända den onda cirkeln av försvagning och självupptagenhet och förändra den destruktiva interaktionen till en fungerande sådan. Denna interaktionsförändring kan främst nås genom att stödja parternas empowerment och skifte mot recognition. Med detta menar Bush & Folger att transformativ medling bäst beskrivs med begreppet konfliktförändring, att man förändrar kvaliteten på konfliktinteraktionen. Så i den transformativa medlingen kan parterna återfå sin känsla av styrka och kontroll samt recognition mot den andre och genom det vända den negativa konfliktspiralen av destruktiv interaktion till en konstruktiv, eller åtminstone neutral interaktion. När det sker blir parterna kapabla till att själva hitta lösningar på konflikten. Detta kan förstås ske utan en medlare. Närhelst parterna i en konflikt rör sig mot empowerment och recognition påverkar det deras interaktion till det bättre. Bush & Folger pratar om empowerment-skifte och recognition-skifte. Så den negativa cirkeln av svaghet och självupptagenhet kan vändas till en god cirkel där styrka gör att man blir öppen mot sin motpart, vilket stärker denne och gör att han/hon blir mer öppen mot en själv, vilket gör att man blir starkare, och så vidare.

Medlingens främsta mål i medlingen blir således att för det första, främja empowermentprocessen genom att stödja, men inte styra, parternas övervägningar och beslutstagande när val uppkommer i medlingen. För det andra, att stödja skiften mot recognition, genom att uppmuntra och stödja parternas försök att få nya förståelser av den andres perspektiv.

Medlingen blir således en process där en tredje part jobbar med parterna i konflikten för att hjälpa dem att förbättra kvaliteten på deras interaktion, från att vara negativ och destruktiv till att bli positiv och konstruktiv. Detta görs genom att stödja dem när de går mot empowerment och recognition i sina överväganden och val, i kommunikation och i sina perspektiv med mera.

Detta beskriver de är viktigare än att medlingen får ett visst resultat, som att parterna kommer överrens till exempel. Har parterna stärks i sig själva genom att exempelvis göra självständiga val så är det ett mål som har uppfyllts. Detta är enligt Bush & Folger viktigare än att komma framåt i själva konfliktlösningen, för om parterna stärks så kommer det att leda till ökad recognition dem emellan och genom det fås en konstruktiv konfliktinteraktion. Det man vill transformera i transformativ medling är alltså interaktionen mellan parterna.

C. 2001 R.A.B. BUSH

Fig. 2. Förändring av interaktionen i en konflikt genom empowerment och recognition. Empowerment och recognition kan bryta den onda cirkeln av svaghet och självupptagenhet som ger näring åt den negativa interaktionen och istället skapa en god cirkel av styrka och öppenhet som ger näring åt en positiv interaktion. Detta gör att parterna själva kan hitta lösningar på sin konflikt.

Nedan följer en tabell över skillnaderna mellan retributiv och reparativ rättvisa, samt den transformativa synen. Jämförelsen mellan den retributiva och reparativa rättvisan är hämtad från Zehr (2002), och den transformativa synen har jag lagt till såsom jag uppfattar att den passar in i tabellen.

RETRIBUTIV RÄTTVISA.	REPARATIV RÄTTVISA.	TRANSFORMATIV SYN.
Ett brott är en överträdelse av lagen, mot staten.	Ett brott är en överträdelse mot människor och relationer	Ett brott skapar en interaktionskris hos de inblandade som avskärmar dem från varandras känslor samt försvagar dem.
Överträdelser skapar skuld.	Överträdelser skapar förpliktelser.	Denna kris kan sätta igång en ond cirkel av försvagning och självupptagenhet
Rättvisa kräver att staten bestämmer skuld och tillfogar smärta.	Rättvisa kräver att brottsutsatt och gärningsperson involveras i en ansträngning att ställa saker till rätta.	Rättvisa kräver att parterna stärks och knyter an till varandra så att de kan lösa konflikten tillsammans.
I fokus: Gärningspersonen får vad den förtjänar.	I fokus: De brottsutsattes Behov samt förövarens ansvar Att reparera skadan.	I fokus: Empowerment och recognition.
Olika frågor		
Vilka lagar har brutits mot?	Vem har blivit skadad?	Parterna bestämmer
Vem gjorde det?	Vilka behov har de?	själva vilka frågor
Vad förtjänar de?	Vems förpliktelser är vad?	som skall tas upp.

5.4 Samverkansteori

Jag kommer inte att gå in speciellt djupt på samverkansteori i denna studie men jag vill ta upp olika kategoriseringar av samverkan för att det kan hjälpa mig att förstå hur polisens roll i samverkan kring medling vid brott ser ut. Danermark & Kullberg (1999) tar upp fyra kategorier som man kan använda för att kategorisera samverkan.

- *Kollaboration* eller *samverkan* vilket betyder att myndigheter bara samverkar i vissa former och kring specifika och klart avgränsade frågor. De behåller sina professionsgränser tydliga men jobbar gränsöverskridande.
- *Konsultation* då en yrkesgrupp från en annan verksamhet gör tillfälliga insatser inom en annan organisation. Exempelvis en läkare som informerar socialtjänsten om hur en viss drog inverkar på kroppen. Det handlar om att en yrkesgrupp delar med sig av sin kompetens till en annan verksamhet i en viss fråga. Det kan bland annat handla om råd, stöd, utbildning, handledning eller information.

- *Koordination* eller *samordning* vilket innebär att olika myndigheters insatser adderas till varandra för att uppnå bästa resultat. Verksamhetsgränserna finns tydligt kvar och ärenden vidarebefordras mellan verksamheterna.
- *Integration* eller *sammansmältning* är när två eller flera verksamheter slås ihop vilket leder till att alla eller de flesta uppgifter blir gemensamma.

Jag vill även kort redogöra för några problematiseringar kring de olika samverkansformerna som Danermark & Kullberg tar upp. De tar upp delar av resultaten från tre studier som gjorts kring samverkansformer. Dessa studier är Boklund (1987), Parsloe (1981) samt Stevensson (1980). I *kollaboration* kan det vara svårt att nå en samsyn inom det område där de samverkar då yrkesgrupperna som möts har olika utbildning, kompetens och historia. Svårigheter vid *samordning* kan bero på att det inte sker någon organisatorisk inläring på så sätt att de inte tar del av varandras kunskaper och att de organisatoriskt kan befinna sig långt ifrån varandra. Studierna visade också att *integration* av olika yrkesgrupper kan vara svårt att lyckas med då det lätt uppstår konflikter på grund av skilda normer och synsätt, till exempel kring olika insatsers lämplighet och vid problemanalyser. Man bör här ta hänsyn till att studierna som de refererar till är 29, 28 samt 23 år gamla. Mycket torde ha förändrats inom samverkan sedan dessa studier gjordes, dessutom är två av dem utförda i Storbritannien. Säkert förekommer dessa svårigheter nu också men man kan tänka sig att man har blivit skickligare på att hantera dem.

Brottsförebyggande rådet har skrivit mer specifikt om samverkan just kring medling vid brott. De skriver i rapporten *Medling i Sverige på 2000-talet* från år 2005 att samverkan mellan medlingsverksamheter och polis, socialtjänst, skolor samt andra parter har fungerat bra i de flesta fall och många medlingsverksamheter vill utöka sina samverkanspartners. Men en del uppenbara problem har framkommit. En svårighet som framkommit är de olika kulturer som skall mötas i samverkan. Vidare tas svårigheter med att känna till varandras arbetssätt, rutiner och förhållningssätt till olika frågor upp som en möjlig problemgrund. Polis, åklagare och socialtjänst beskrivs ha olika roller i förhållande till gärningsperson och brottsutsatt, vilket kan göra att synsätt och erfarenheter skiljer sig åt. Det behöver inte vara ett problem, men det kan bli det. Polis och åklagare beskrivs av Brå som medlingsverksamhetens viktigaste samverkanspartners, och samverkan med polisen betonas extra. Den samverkan fungerar ofta väl, men det finns också mycket som kan förbättras. Det händer att polisen inte har så mycket kunskap om medling vid brott och sin egen roll däri. Ibland har polisen uppfattat sin roll som att övertala gärningspersonen att delta i medling, vilket Brå menar är fel. Det är medlarens och inte polisens sak att avgöra huruvida personen i fråga är lämplig för medling eller ej, det är medlingsverksamhetens sak. Polisen uppgift består endast i att lämna över en broschyr om medling eller att fråga om medlingsverksamheten får kontakta dem. (Brå, 2005)

I sin rapport *Medling igår, idag och imorgon* från år 2008 ställer Brå upp tio punkter som är viktiga för att medlingsverksamheten skall vara fungerande och bärkraftig. Två av dessa punkter är av samverkansart. Den första punkten lyder ”etablerade samarbetsrutiner med i första hand polis, åklagare och socialtjänst samt kriminalvård (Brå, 2008, s. 22)”. Den andra punkten lyder ”etablerade rutiner för ärendeförmedling såväl i den egna organisationen som i samverkan med de instanser som förmedlar ärendena” (Brå, 2008 s 22).

6 Resultat och analys

Här redovisas polisernas och medlarnas syn på medling inom de olika teman som jag har ställt upp i min frågeställning. Jag kommer att analysera deras syner utifrån de teorier jag ställt upp i teoridelen och även utifrån tidigare forskning. Jag vill också kommentera att poliserna ibland talar om ”misstänkt” istället för ”gärningsperson”. Detta eftersom personen i fråga inte har blivit fälld i

rättegång, och således är oskyldig tekniskt sett. Så som jag använder ”gärningsperson”, avser det en person som har erkänt brott eller delaktighet i brott, men inte nödvändigtvis blivit fälld.

Kort presentation av informanterna

Polis ett är ungdomsspanare och utredare, jobbar i nordöstra Göteborg med merparten spaning.

Polis två är utredare i ungdomsärenden i västra Göteborg.

Polis tre är ungdomsinspektör och jobbar med både utredning och spaning i nordvästra Göteborg, merparten spaning.

Polis fyra är chef för ungdomsgruppen på en polisstation i östra Göteborg. Han jobbade som utredare innan han blev chef.

Både medlare 1 och medlare 2 jobbar på medlingsverksamheten i Göteborg.

6.1 Polisens roll i samverkan kring medling vid brott

Medlingsärenden kan inkomma till medlingsverksamheten från en mängd olika håll, men det är genom polisen som flesta ärenden kommer, enligt de bägge medlarna.

Medlare 1

”Alla kan ta kontakt med oss i samhället i Göteborg, privatpersoner, Så kan det komma det är inte det vanligaste. Det kommer ofta från polisen eller från skolor ibland både och, från skolan, socialtjänst och polis, och så från socialtjänsten kan det också komma, från kriminalvården frivården häktet alltså sånt. Åklagaren har också i vissa fall ringt och sagt ”har ni fått till er det här.”

Medlare 2

”/.../alla i kedjan som man ser runt ett brott. Och då tänker jag innan ett brott har begåtts, och det kan vara polisen. I första hand kanske skolor och grannskapet, där skulle man kunna tänka in, och där har vi gått ut och informerat om medling och som vi får ärenden från. Polisen kommer kanske som första instans, eller socialtjänst när de har bekymmer med någonting. Så skolan och sociala institutioner fritids och så vidare polisen, socialtjänst. Längre ned i kedjan har vi åklagaren som hänvisat till oss ibland. Kriminalvården när de fått straff, igen socialtjänst när det är i behandlingssyfte efter brott. Sen olika stödorganisationer för brottsutsatta.. Stödcentrum för unga brottsoffer. Ungdomstjänst, de som jobbar på ungdomstjänst får vi mycket ärenden ifrån. Vi får också ärenden från folk som har begått eller utsatts för brott själva.”

När jag frågar vilket håll de får mest ärenden från svarar de:

Medlare 1

”Jag tror vi får mest från polisen. Skulle jag nog tro. Och från skolor.”

Medlare 2

”Jag skulle nog säga polisen säkert, för vi har jobbat stenhårt med polisen och de borde informera ungdomar om medling, så jag skulle säga polisen.”

Polisens uppgift gällande medling vid brott finns förordnad i lag (1964:167) om unga lagöverträdare. Där står det att det i underrättelsen till socialtjänsten skall finnas en notering om huruvida gärningspersonen blivit tillfrågad om medling, och hur denne ställer sig till medverkan i medling. Polisens roll handlar helt enkelt om att ställa en fråga.

I ”Medling vid brott – en handbok” skriver Brå att den polis som tillfrågar den misstänkte gärningspersonen om deltagande i medling inte har som uppgift att informera om vad medling innebär eller hur det går till. Inte heller skall polisen försöka övertyga den misstänkte att tacka ja, utan det som ligger på dem är endast att fråga om medlingsverksamheten kan ta kontakt

med den misstänkte (Brå, 2007). Det skulle dock kännas lite konstigt tycker jag om man skulle fråga gärningspersonerna ifall en verksamhet som de inte vet något om får ta kontakt med dem. När jag frågar poliserna hur de brukar fråga de misstänka framkommer det att de också brukar beskriva lite kort vad medling kan innebära. Detta sker oftast i förhören. Så här beskriver de medlingen när de informerar de misstänkta:

Polis ett

"Nä, jag brukar liksom förklara att båda parter får berätta sin syn och att det finns en professionell person som jobbar med detta som är med och att det sker på ett tryggt sätt. Jag försöker ju alltid ge en positiv bild om det och att de har allt att vinna, just gärningsmännen då."

Polis tre

"Att han har chans att säga, att träffa och be om ursäkt och ja, där han kan få reda lite på hur målsägande kände och att han själv kan förklara lite varför han har gjort detta och att det kännas väldigt bra för honom och målsägande. Lite så lägger man väl upp det."

Polis två

"När jag informerar om det så drar jag det bara muntligt i stort sätt, förklarar lite grann för dem, vad medlingsverksamheten är och om de hört talas om det och så vidare. Och frågar dem egentligen om jag får lämna över ärendet till medlingen så att de tar kontakt med vederbörande".

Polis fyra

"När vi ställer frågan "medling" så vet de oftast inte vad det är. Vi brukar inte ställa frågan så utan vi frågar om de skulle kunna tänka sig att träffa den som de har utsatt för brott, i princip be om ursäkt, men det beror på vad de sagt under förhören då. Om det skulle vara ett alternativ, om det skulle kännas bra för dem att göra det, det är så vi ställer frågan. Och sedan brukar vi säga att det är en medlingsverksamhet och att de i så fall kommer att bli kontaktade, men de förstår vad vi menar men jag tror att det börjar bli känt att det finns en medlingsverksamhet för det har ju fått lite medial uppmärksamhet./---/vi kanske inte använder just de orden men det är ju utgångsläget, att "kan du tänka dig att be om ursäkt? Och i så fall göra det mellan fyra ögon" "

Jag frågade vidare om vid vilka tillfällen som de frågar om medling. Samtliga berättar att det är i förhören som de frågar gärningspersonerna om de är intresserade av medling.

Ingen av poliserna ser något hinder i vilken sorts brott som går att medla i. Det tar alla upp misshandel och hot som exempel på brott som passar extra bra för medling, men de ser inte att något brott skulle göra det olämpligt. Polis ett visar med ett exempel hur han anser att brottet inte avgör lämpligheten.

"Asså jag tycker inte att man skall stirra för mycket på vad det är för brott i sig. En våldtäkt till exempel, det kan ju vara så att offret helst gärna vill träffa gärningsmannen, det kanske är på offrets initiativ och det kan ju vara så att gärningsmannen också vill be om ursäkt eller på något sätt. Det kan ju finnas tillfällen då det kan vara lämpligt, så jag tycker inte att man skall stänga dörren för någonting, det skall alltid finnas en dörr öppen för den här verksamheten, men ju värre ju känsligare brotten är desto mer restriktiv måste man ju vara."

Om det är lämpligt eller inte förklarar de snarare utifrån faktorer som ligger på individnivå, hos gärningspersonerna.

Polis ett om situationer där det kan vara olämpligt med medling.

”Det kan vara exempelvis om gärningsmannen inte är motiverad själv. Att man märker att en medlingssituation skulle kränka offret ännu mer eller så där. Det kan ju vara en sådan situation. Eller om gärningsmannen inte är ångerfull överhuvudtaget, asså inte med på noterna, det kan vara en sån situation.”

Polis tre om faktorer som krävs på individnivå för att medling skall lämpa sig.

”Asså framförallt då när gärningsmannen är en person som egentligen vet att han har gjort fel och egentligen har lite ågren för det och kan tänka sig att träda tillbaks och be om ursäkt och liksom inte komma med massa löjliga bortförklaringar för då känns det ju rätt meningslöst kan jag tro. För jag tror inte om jag själv vore målsägande att man träffar någon som bara skyller ifrån sig på allt möjligt så att det får ju vara någon som förstår vad han har gjort.”

Poliserna ser det som ett obligatorium att fråga de misstänkta om de är intresserade av medling, det har framkommit i alla intervjuer. Det står också i lag (1964:167) om unga lagöverträdare att det skall finnas en notering om huruvida gärningspersonen blivit tillfrågad om medling, och hur denne ställer sig till medverkan i medling.

Polis två

Är det erkänt från gärningsmannen så ska man ju ställa frågan. Det försöker vi ju komma ihåg att göra också men i väldigt stor procent av brotten så är det inte erkänt.

Polis tre

”Ja, när vi känner att det kan vara lämpliga personer då, så informerar eller vi informerar ju kanske ändå, men det är ju framförallt när det är lite lämpliga personer där vi tror att det kan vara en bra sak för båda parter då. Men informationen lämnar eller ska vi ju lämna.”

Polis fyra

”En förutsättning för att det skall kunna bli medling är att de erkänner att de har begått ett brott och är de då positiva till medling så skickar vi alltid till medlingsverksamheten./.../Ja, det är en skyldighet vi har, sen kan jag säga att det glöms av ibland och då finns ju räddningsplankan och det är ju socialtjänsten för där redovisar vi också alltid ärendena och det står i medlingslagen att polis och socialtjänst skall informera om medling. Så att vi har den skyldigheten bägge två så att det är ju hängslan och livrem.”

Som sagt måste den misstänkte erkänna sitt brott för att polisen skall fråga om medling. Polis två berättar att det är väldigt sällan som de får ett erkännande.

”Man måste säga det att det är väldigt få ärenden egentligen av alla vi har som lämpar sig för medling. För det kräver ju att gärningsmannen erkänner det han har gjort och det är väl inte det vanligaste. Och då är det ju inte ens någon idé att ställa frågan.”

Detta har en tydlig koppling är till Blennert & Hadzisakovics studie som också tar upp den låga erkännandefrekvensen. De undersökte hinder för samverkan kring medling vid brott i Malmö och det faktum att väldigt få misstänkta erkänner sitt brott var ett av dessa hinder som de hittade (Blennert & Hadzisakovic, 2007). Då ska polisen inte heller fråga om medling, för erkännandet är ett kriterium som skall vara uppfyllt för att det skall anses lämpligt med medling, enligt lag (2002:445) om medling med anledning av brott.

För att fortsätta knyta an till Blennert & Hadzisakovic studie, lyfter jag fram en brist som uppkommit i att gärningspersonerna tillfrågas i förhören.

Polis fyra

”Vid erkännanden så är det väldigt ofta som de säger att de går med på medling. Sen ibland så kanske det är olämpligt att polisen ställer frågan, för det kan vara många och jobbiga förhör. Och sedan till slut då så kommer det kanske efter flera timmar ett erkännande, att i det läger ställa frågan om medling när de är, asså de går ju med på vad som helst då egentligen. Så det är inte säkert att när vi ställer frågan, att de har samma ståndpunkt ett par timmar eller dagar senare. Men vi ställer frågan det gör vi, men ibland kan det vara direkt olämpligt men vi gör det ändå.”

Blennert & Hadzisakovic (2007) tar upp vikten av att både gärningsperson och brottutsatt kan bli tillfrågade om medling från olika håll. Detta kan vara ett exempel som visar på varför. Om gärningspersonen ändrar sig från ett ”ja” till ett ”nej” är ingen större skada skedd, för det går att avboka medlingsmöten eller säga nej när medlingsverksamheten ringer. Det är värre om det skulle vara så att gärningspersonen säger nej i förhöret och sedan ändrar sig, då skulle det vara värdefullt om frågan kom från ett annat håll också. Nu är det dock snarare det första fallet som polis fyra beskriver, men han använder det ändå för att motivera att det ibland kan vara olämpligt att polisen tillfrågar gärningspersonen.

6.1.1 Kontakten med medlingsverksamheten

I Göteborg finns det sju socialsekreterare som är placerade på polisstationerna i de olika närpolisområdena. På de stationer där jag intervjuat ungdomspoliser arbetar sådana socialsekreterare. De finns där för att underlätta samarbetet mellan socialtjänst och polis. (Hemsidan för ”Ung & trygg”). Gällande medling vid brott så är det ibland de som sköter kontakten med medlingsverksamheten. Polis ett beskriver att det även är socialsekreteraren som tillfrågar den misstänkte vid de tillfällen denne är med.

”Vi har ju socialsekreterare med oss hela tiden, så vid de tillfällena så låter jag honom göra det. Han gör ju det i slutet av eller efter förhöret. I annat fall gör jag det själv och då informerar jag ju om vad det går ut på i stora drag och att det är professionella som sysslar med det.”

Om de misstänka säger sig vara intresserade av att delta i medling så sköter socialsekreteraren den vidare kontakten med medlingsverksamheten, så polis ett är själv aldrig i kontakt med själva verksamheten. På så sätt sker där heller ingen återkoppling till honom, vilket han säger sig sakna ibland.

”Nä. Det kan jag sakna ibland kanske, och det är väl upp till mig också att ta reda på det. Men man kan känna ibland att det hade varit intressant att veta hur det gick.”

Dock säger han att medlingsverksamheten har haft ett ordentligt informationstillfälle om sig själva hos poliserna som han dock missade. I övrigt har de fått information om medling vid brott från socialtjänsten.

Så som polis tre beskriver kontakten med medlingsverksamheten är den liknade polis ett genom att de lämnar vidare lämpliga medlingsfall till en tredje part som sköter kontakten med medlingsverksamheten. Där sker emellertid den kontakten främst genom deras utredningsbefäl, men ibland även genom socialsekreteraren. Polis tre har alltså likt polis ett ingen direkt kontakt med medlingsverksamheten vid ärendeförmedlingen. Dock hälsar de på varandra vid andra tillfällen.

”Ja, och jag vet att hon från medlingsverksamheten är här och träffar vårt utredningsbefäl och tingsar på oss också naturligtvis, men det är väl mest vårt befäl som har den kontakten och vår socialsekreterare.”

Denna fysiska närvaro på arbetsplatsen är något som Blennert & Hadzisakovic menar kan fungera som en viktig påminnelse för de samverkande parterna. Gällande medlingsverksamheten i Malmö har de sett en risk att medlingsverksamheten lätt glöms bort när det inte finns en kontinuerlig information och personlig kontakt (Blennert & Hadzisakovic, 2007).

Den personliga kontakten tar även medlare ett upp som en viktig faktor i deras samverkan, för att de skall få ärenden till sig:

Medlare två

” Vi har försökt bygga upp rutiner där de faxar ärenden hit och det fungerar i viss utsträckning, men om jag skall vara ärlig med dig så handlar det väldigt mycket om vår kontakt med olika individer och då tänker jag också in befäl. Vi har bra kontakt med vissa som är befäl, och sedan poliser som tror på det här, som sett att det fungerar, de skickar mer.

Vidare är återkoppling är något som Blennert & Hadzisakovic tar upp som en bra kontaktpunkt mellan medlingsverksamhet och samverkanspartners. De har sett att det kan fungera som ett bra diskussionstillfälle där frågor kring lämpliga ärenden och utveckling av samverkan kan tas upp (Blennert & Hadzisakovic, 2007).

Polis tre minns ett fall där han fick återkoppling efter att medling skett, men kan inte svara på frågan om hur ofta det sker.

”Ja, det fick jag ju i ett ärende iaf där, sen kanske det är... Jag tror nog att de försöker med att återkoppla men om det alltid sker, det vet jag inte. Ett ärende där fick jag återkoppling.”

Polis tre berättar också att han har fått sin information om medling direkt från medlingsverksamheten. Detta har skett både innan och efter januari 2008, då lagen som gjorde det obligatoriskt för kommunerna i landet att kunna erbjuda medling vid brott trädde i kraft.

När polis två beskriver överlämningen av ärenden så sker det i direktkontakt med medlarna och han till och med berättar hur han anser att medlingen bör bedrivas.

”Ja, för min egen del, jag har ju namn på några personer som jag vet vilka de är så jag gör väl helt enkelt så att jag ringer upp vederbörande på medling när jag känner att jag har ett ärende som kan vara aktuellt och drar det lite snabbt och försöker....att berätta för medlaren hur jag tycker att det skall bedrivas, att jag tycker att ”nu får du ta kontakt med åklagaren först och höra vad åklagaren tycker och så är det viktigt att du tar kontakt med målsägande nu och verkligen pratar och frågar om vederbörande vill vara med” ibland...och jag ringer och säger hur mycket jag har gjort /.../ Men oftast att man ringer kanske då, och sedan skickar underlag i form av en anmälan.”

Gällande återkoppling så säger han ”Kanske inte jättemycket”, men det händer, även om det till viss del sker på hans initiativ snarare än medlingsverksamhetens.

På den station där polis två jobbar har de främst blivit informerade internt av polismyndigheten. Även här har medlingsverksamheten haft möten och informerat om verksamheten.

”Sen har även medlingsverksamheten varit här och informerat om sin verksamhet. Så de har vi haft möte med här också. Någon gång eller ett par gånger.”

När det gäller överlämning av ärenden så ser polis fyra's kontakt ut liknande polis två's, att de ringer först och sedan skickar underlag.

” Ja, vi springer ju på varandra och pratar med varandra ibland och har vi något ärende så brukar vi ringa ner innan vi skickar ner det.”

Polis fyra verkar dock ha en mer vänskaplig relation till medlarna jämfört med polis två vilket framkommer mer i detta citat:

”/.../sen känner vi ju medlarna så pass bra, asså det är ju personer som tidigare har jobbat inom socialtjänsten som vi tidigare haft mycket kontakt med./.../Så att det är personer som gör det här som man har en relation till.”

Han beskriver vidare att de brukar få återkoppling efter att medlingen skett och att det upplevs som positivt.

”Vi brukar få feedback av dem, om det varit en lyckad medling eller om det inte blev av så brukar de höra av sig till oss, det är bra.”

Polis fyra beskriver hur de blivit informerade om medling.

”Ja, den fick vi här centralt från myndigheten tillsammans med socialtjänsten och den medlingsverksamheten som startade upp. Och då hade man medling som inte var lagstadgad men man hade ju prövat det på andra områden i Sverige och de var ju här och pratade varmt om just medling, tror det var nere i Blekinge man hade det, ja det var någonstans söderut iaf.”

Sammanfattning

Som det framkommer i intervjuerna så är det i förhören som poliserna frågar gärningsmannen om han/hon är intresserad av medling. De har tagit upp olika situationer där de anser att det är lämpligt eller olämpligt med medling, men samtidigt säger de att de alltid skall fråga om de får ett erkännande från den misstänkte. Polis fyra beskriver att socialtjänsten kan fungera som en extra säkerhet vid de tillfällen då de glömmer att tillfråga gärningspersonen, eftersom det står i underrättelsen huruvida gärningspersonen blivit tillfrågad eller ej.

Som jag tagit upp från Brå's rapport *Medling i Sverige på 2000-talet* så händer det att poliser missuppfattat sin roll i samverkan kring medlingen och tror att de skall övertala gärningspersonen eller avgöra lämpligheten. Detta tycker jag mig inte kunna se hos mina informanter i någon större utsträckning, förutom hos polis ett. Polis ett lyfter vid ett tillfälle fram att han försöker ge en positiv bild av medling till gärningspersonen samt att han försöker förmedla att gärningspersonen har allt att vinna på att delta. Det verkar som att han till viss grad uppfattar sin roll som att övertyga gärningspersonen om att delta i medling. Detta menar Brå är fel som hävdar att polisens roll endast bör bestå i att lämna över en broschyr om medling eller att fråga om medlingsverksamheten får kontakta dem (Brå, 2005). Denna strikta syn framkommer det dock att alla poliser i viss mån strider mot. De säger sig alla informera gärningspersonerna om vad medling kan innebära i samband med att de frågar om de är intresserade av det, något som jag finner helt naturligt. Beskrivningar av medling vid brott som de brukar ta upp då är, en möjlighet att träffas där båda parter får berätta sin syn, chans till att be om ursäkt, få förklara sig sin handling.

De berättar om när de anser att det är lämpligt eller inte med medling, men de framhåller att de alltid skall fråga om de får ett erkännande. Något som sällan sker enligt polis två och fyra. Är den misstänkte intresserad faxar de över uppgifter till medlingsverksamheten. Två av poliserna brukar även ringa innan för att ge en fylligare beskrivning.

Brå (2007) skriver att det är bra att ha rutiner på hur ärenden skall föras över från polisen till medlingsverksamheten, de ger också som förslag att man skall ha en förtryckt blankett gällande detta. Så är också fallet i Göteborg, det finns en förtryckt blankett som polisen kan använda (Medlingsverksamhetens hemsida) och som framkom av medlare två så har de försökt bygga upp rutiner för överlämning. Dock påpekar han att den personliga kontakten är viktigast för att polisen skall skicka ärenden.

Utifrån samverkansteori kan medlingsverksamhetens och polisens förhållande beskrivas som koordination eller samordning, genom att de helt enkelt skickar vidare ärendet när de har uppfyllt sin del i det och verksamhetsgränserna är tydliga. Utmaningen med denna samverkansform menar Danermark & Kullberg (1999) ligger i att verksamheterna har olika utbildning, kompetens och historia och rent organisatoriskt befinner sig långt från varandra. I denna samverkansform är det då vanligt att verksamheterna inte tar del av varandras kunskaper fortsätter de (Danermark & Kullberg, 1999). Som vi sett ovan har poliserna fått information av medlingsverksamheten kring medling vid bott. Detta kan ses som ett sätt att motverka de svårigheter Danermark och Kullberg tar upp. Det ligger säkerligen en utmaning i hur informationen skall förmedlas om man beaktar de olikheter som Danermark & Kullberg menar kan finnas i utbildning, kompetens och historia.

6.2 Medlingens syfte

Polis ett

”Ja, syftet är ju att gärningsmannen och offret på något sätt skall försonas och...alltså försonas kanske är fel ord, offret kanske inte alltid har någon del i det, men att offret också får försonas med sin..ja,..får ett avslut. Reder ut alla frågetecken och går vidare. /-- /att den här ryggsäcken som båda har burit på lämnas kvar i rummet efteråt. Att båda kan släppa och gå vidare.”

Polis två

”Jag anser väl att det bästa syftet med medling är att få ett avslut på ett ärende kanske mellan målsägare och misstänkt./---/Ett eventuellt slut som kan göra att en målsägare framför allt, jag anser ju att det mest skall vara till för målsägande, för att de inte skall känna någon rädsla och så vidare för någon eventuell fortsättning med hot eller vidare trakasserier eller vad det nu må vara. Ja, och att den misstänkte får förklara för gärningsmannen hur den upplevt det och så vidare och att gärningsmannen då kan ta till sig detta på något sätt och få någon ändrad tanke i skallen.”

Polis tre

”Ja det måste ju vara att få båda parter till att kanske komma över en kris som har varit. Att båda kanske kan gå vidare med en positiv bild av vissa saker i alla fall. Det är väl ungefär så som jag tror. Framförallt tycker jag att målsägande skall få chansen att reparera fysiska eller psykiska åkommor från det som hänt, sen kan det ju vara bra även för den kriminelle naturligtvis. Att de på ett helt annat sätt kan se eller förstå vad det är de har gjort. Och det kanske kan få dem att avstå från en kriminell handling i framtiden.”

Polis fyra

”Ja, syftet är väl att bägge parter skall kunna gå vidare, det är väl det viktigaste. Att bägge parter får en förståelse för vad som har hänt. Att den misstänkte får en förståelse vad han har gjort för skada och många gånger när det är målsägande och framförallt om de är obekanta så ställer sig ju ofta offret frågan ”varför just jag?”. Självkänslan sjunker ju ganska så snabbt och kan då offret få klart för sig att det inte var speciellt för att det var just jag utan det kunde ha varit vem som helst så kanske offret har lättare ett gå vidare.”

I Lag (2002:445) om medling med anledning av brott, står som följer om mål och syfte med medling vid brott: ”Medling skall ske i bägge parterns intresse. Målet skall vara att minska de

negativa följderna av brottet. Medlingen skall syfta till att gärningsmannen får ökad insikt om brottets konsekvenser och att målsäganden ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser.” Som sagt är detta en ramlag vilket gör att väldigt mycket kan passa in i den. Jag anser att alla polisernas syftesbeskrivningar stämmer överrens med lagtextens beskrivning. Det undantag som jag ser är polis två och tre som båda säger att medling vid brott främst skall vara till för den brottsutsatte, medan det i lagtexten står att medlingen skall ske i bägge parter intressen. Även om den brottsutsatte skall sättas främst så säger polis tre ändå att båda parter skall komma över en kris, och på så sätt inbegrips båda parter även om han anser att fokus bör ligga på den brottsutsatte. Polis två däremot tar endast upp syften som gynnar den brottsutsatte, om man inte ser en ändrad tanke i skallen som något positivt för gärningspersonen, vilket kan vara en trolig tolkning. Sedan bör tilläggas att då medling vid brott är frivilligt för båda parter så bör de som ställer upp ändå intressen i att göra det, även om det kan finnas press från olika håll på personerna att delta i medling.

Hallengren (2009) problematiserar fokus på den brottsutsatte i medlingens syfte, något som jag tycker är övervägande hos mina informanter med undantag för polis ett. Detta resultat delar jag med Hallengren. Vad man riskerar att göra om man har ett alltför starkt fokus på den brottsutsatte, menar hon, är att reproducera de stereotypa bilderna som finns, där gärningspersonen ses som stark och aktiv, medan den brottsutsatte är svag, passiv och oskyldig. Hallengren hävdar därför att det är viktigt att ge utrymme för tankar om att även gärningspersonen kan känna sig svag och utsatt i den situationen som blivit efter ett brott och ett erkännande (Hallengren, 2009).

En annan slutsats från Hallengrens uppsats som här går att knyta an till, är hennes resonemang om att fokus ofta hamnar på individualpreventionen när medling vid brott diskuteras. Den risk som finns med det är att man kan tappa det reparativa syftet, vilket hon menar är, att fokus skall ligga på att parterna skall kunna minska de negativa konsekvenserna av brottet. Polis tre tar upp individualprevention som en eventuell konsekvens av att gärningspersonen förstår konsekvenserna av sin handling och polis två antyder samma sak, men han uttrycker sig mer försiktigt. Polis ett och fyra nämner inte detta alls som ett syfte med medling vid brott.

Den risk som Hallengren varnar för kan jag inte hos mina informanter. Polis två och tre tar upp individualpreventionen som ett syfte, men båda två framhåller andra syften som viktigare. Att den brottsutsatte inte skall känna någon fortsatt rädsla, respektive att den brottsutsatte skall få chansen att reparera skador. Således är inte individualpreventionen i fokus, men finns med som ett syfte.

Det framkommer också tankegångar hos poliserna som går att koppla till reparativ rättvisa. De lyfter alla fram olika aspekter av offrens behov som Zehr ställt upp. Vi kan se behovet av information kring brottet och gärningspersonen i svaret från polis ett och polis fyra. Det terapeutiska behovet av att berätta sin historia för gärningspersonen tar polis två upp. Återställandet/reparationen av skador kommer fram hos polis tre. Det behov som ingen tar upp är empowerment, en känsla av att få tillbaka kontrollen över sina egendomar, kroppar, och så vidare. Det sättet på vilket Zehr menar att detta behov kan bli tillgodosett är genom att den brottsutsatte blir involverad i sitt fall i rättsprocessen (Zehr 2002). Detta kan man säga sker automatiskt i medling vid brott och kan således anses onödigt att ta upp. Eller så tänker de helt enkelt inte det som ett viktigt syfte.

Som sagt ligger fokus mer på den brottsutsatte snarare än på gärningsmannen när poliserna förklarar syftet med medling vid brott. De aspekter av den reparativa rättvisan som handlar om gärningspersonens behov är inte tydliga i polisernas svar. Dock kan man se behovet av att hållas ansvarig för sitt brott och uppmuntras i sin empati kommer med när den brottsutsatte berättar sin historia för gärningspersonen.

Medlarna å sin sida svarade väldigt annorlunda på vad syftet med medling vid brott är.

Medlare ett

”Det är ju att parterna skall få möjlighet, om de vill, att träffas och prata med varandra. Om det de vill prata med varandra om. Och det är ju lite olika varför man vill det./.../när det är väldigt tydligt uttalat att det är personer där det begåtts ett brott [med tydlig gärningsperson-brottsutsatt], så handlar det ju också om att de skall få möjlighet att bli stärkta i det de själva vill. Det är deras möte, det är inte så att jag säger att de måste säga förlåt eller be om ursäkt, det är inte vi som medlare som har den rollen utan det är ju de själva som tar upp och pratar om det de vill prata om. Och det handlar väl mycket också om att se varandras mänsklighet på nåt vis, att det är en mänsklig person det här, men det kan ju bli en insikt, det kan ju handla också om att få insikter om sig själv och om den andra och bli stärkt i det man själv gör som part att jag vågar prata vågar säga vad jag vill. Sen kan syftet för en del vara att ”jag vill ha svar på frågor” Varför gjorde du det här? Eller att en del som gjort någonting vill ta ansvar för det de gjort, men det är ju deras syfte i så fall, det är inte så att jag säger att det är det som är syftet.”

Medlare två

”Främst är det att skapa utrymme för folk som har varit inblandade i brott att ha kontakt, meningsfull kontakt med varandra. Vårt syfte specifikt är att stödja parterna till att ha ett konstruktivt samtal. Detta sker på två sätt, stärka parterna och bryta självupptagenhet och skapa meningsfull kontakt/.../ Sedan när de har bra kontakt med varandra, när de har meningsfull dialog då är det inte så att vi vill att det skall ta någon [speciell] riktning. Det skall ta den riktning som parterna vill. Desto starkare man blir desto mer vet man vad man vill och det är syftet med det, att de får utav samtalet eller kontakt det som är meningsfullt och bra för dem.”

Här kan vi tydligt se att medlarna har antagit den transformativa synen på medling, även om de uttrycker det på olika sätt. Medlare ett talar bland annat om att parterna skall bli stärkta i det de själva vill samt att se varandras mänsklighet. Detta kan kopplas till empowerment och recognition, de två nyckelbegreppen inom transformativ medling enligt Bush & Folger. De menar att empowerment och recognition är det man bör stödja för att förbättra interaktionen mellan parterna. Om man fokuserar på att stödja empowerment och skiften mot recognition så hittar parterna själva vad de vill ta upp och vad de vill göra med medlingsmötet samt att deras interaktion förbättras (Bush & Folger 2005). Detta framkommer också tydligt hos medlare ett där hon framhåller att hon som medlare inte skall bestämma vad parterna skall tala om, utan det måste komma från parternas viljor.

Det är också väldigt tydligt i medlare två's beskrivning av syftet att han har den transformativa synen på medling vid brott. Han pratar om att stärka parterna och bryta självupptagenhet, med andra ord empowerment och skifte mot recognition. När så skett och de har en meningsfull kontakt är det parterna som bestämmer vilken riktning medlingsmötet skall ta.

Jag kan inte se några teman från den reparativa rättvisan i medlarna syftesbeskrivning. Det enda är att de pratar om empowerment som även den reparativa rättvisan gör. Dock använder de begreppet på olika sätt. Så som empowerment sker i reparativ rättvisa är det genom att den brottsutsatte blir involverad i sitt rättsfall. Medlarna använder det snarare som att bli stärkt i att hitta och följa sin vilja.

Medlare ett tar upp något som är intressant vid jämförandet av synerna på medling vid brott mellan poliserna och medlarna.

Medlare ett

”Sen kan syftet för en del vara att ”jag vill ha svar på frågor” Varför gjorde du det här? Eller att en del som gjort någonting vill ta ansvar för det de gjort, men det är ju deras syfte i så fall, det är inte så att jag säger att det är det som är syftet.”

Här finner vi teman som kom upp i polisernas syftesbeskrivningar och även reparativ rättvisa, att få svar på frågor kring brottet för den brottsutsatte samt för gärningspersonen att ta ansvar för det han/hon gjort. Hon betonar återigen att det skall komma helt från parterna själva. Med detta kan vi också se att medlarnas syn på syftet med medling ryms inom syftesdefinitionen i lag (2002:445) om medling med anledning av brott. Parterna kan i medlingsmötet minska de negativa konsekvenserna av brottet med en väldigt stor frihet i vilken aspekt av brottet.

Sammanfattning

I polisernas syftesbeskrivningar har de fokus på den brottsutsatte, med undantag för polis ett. Poliserna lyfter fram olika behov som kan finnas hos den brottsutsatte när de beskriver medlingens syfte, behov som tas upp i den reparativa rättvisan. De knyter dock an till olika behov, förutom polis ett och fyra som båda tar upp behovet av få svar på frågor kring brottet och gärningspersonen. Detta fokus på den brottsutsatte problematiseras av Hallengren (2009) som menar att det kan cementera de stereotypa bilder som finns på gärningsmän och brottsutsatta.

Medlarna å sin sida har helt klar ett transformativt perspektiv på medling vid brott. De tar tydligt upp det transformativa synsättet på vad medling bör syfta till.

Vi kan se att även om medlarnas och polisernas syftesbeskrivningar skiljer sig mycket så kan de båda ändå passa in i inom syftesdefinitionen i lag (2002:445) om medling med anledning av brott.

Det finns också kopplingspunkter mellan medlarnas och polisernas syftesbeskrivningar. Poliserna knyter an till de brottsutsattas behov när de beskriver syftet med medling vid brott. Dessa behov menar medlarna kan vara syftet för de enskilda individerna, men inte med medlingen i stort. På så sätt har medlarna en mer operativ syn på syftet med medling vid brott, medan poliserna mer knyter an till de syften som kan finnas hos parterna och dess syften knyter an till den reparativa rättvisan.

6.2.1 Förlåtelse

En aspekt av medlingen som jag har frågat om specifikt är förlåtelsens roll. Under intervjun med medlarna framkom att det är något som gärningspersonerna ofta tror att medlingen handlar de träffar medlarna första gången, att be om ursäkt.

Medlare 1

” En del gärningspersoner till exempel kan ha en bild av att ”nu ska jag komma hit och säga förlåt, för att de tror att det är det som det innebär/.../”

Medlare 2

” Jag skulle säga att många har en bild av att medling handlar om att be om ursäkt på något sätt. Det finns också många olika bilder av vad det betyder att be om ursäkt, men det är lite det här att i allmänhetens uppfattning av medling så står vi för en möjlighet att säga förlåt, att rätta till och det är intressant för jag tror att om man skulle gå in lite djupare i vad det betyder för varje enskild person att antingen be om ursäkt eller få en ursäkt, då har det olika betydelse.”

Att be om ursäkt är dock inget som de på medlingsverksamheten ser som en viktig del av medlingen eller något som de driver och de är noga med att poängtera det. Men om det kommer från personerna själv så tar de upp det.

Medlare 1

”/.../sen kan de ju vara så att det är det de vill, att de vill be om ursäkt/säga förlåt, men det är ju inte det att det är jag som säger det, så det kan vi ju prata om i ett möte till exempel att det är inte de förväntningarna jag har på dig. Att du nu skall be om ursäkt eller säga förlåt utan medling är ju något du gör för att du vill själv, det är frivilligt, och det är ju inte alla alltid som har förstått det heller”

Medlare 2

”För mig personligen är det inte någonting som jag driver. Jag har inga förväntningar på det för jag vet att förlåtelse/be om ursäkt har så olika innehåll för olika människor. Däremot är det ingenting som vi motverkar, vi säger inte till någon att ”du ska inte” eller ”du får inte” eller ”det finns inte möjlighet”, om det är viktigt för någon att få en ursäkt eller be om ursäkt, då hjälper vi också dem att få lite klarhet över vad det betyder för dem så att de kan utveckla det och är det viktigt för någon, då stödjer vi dem.”

Här ser vi återigen att det är den transformativa synen som råder hos medlarna. De säger att de aldrig tar upp eller föreslår att gärningspersonen skall be om förlåtelse, utan det får komma från dem själva, om de vill be om förlåtelse ås finns den möjligheten. Som Bush & Folger menar skall inte medlarna ha någon förväntan på utkomster av medlingen utan hur parterna skall hantera den situationen de befinner sig i är upp till dem (Bush & Folger 2005). Här ser vi också exempel på hur de jobbar med empowerment. Som Bush & Folger menar så kan medlare främja empowerment hos parterna genom att stödja dem i deras överväganden och val bland annat (Bush & Folger 2005). Det kan vi se hos medlare ett genom att hon säger till gärningspersonen att de inte har några förväntningar på honom/henne, vilket ger tillbaka makten över mötet till gärningspersonen, som kan börja leta efter sin egen vilja, vad denne vill med medlingsmötet. Medlare två tar upp detta genom att han beskriver sig hjälpa personen att få klarhet i vad han/hon vill och menar med en ursäkt och sedan stödjer personen i sitt val.

Båda medlarna säger att det för dem inte spelar någon roll om någon ber om förlåtelse eller blir förlåten. De hänvisar även här till att det handlar om vad parterna vill med medlingen, det är de som bestämmer vad som gör medlingen bra eller inte. Även här kan vi se att de har den transformativa synen på medling.

När jag frågar poliserna om förlåtelsens roll i medling vid brott, framkommer en annan bild. Alla poliserna förutom polis ett i olika grad upp förlåtelsen som viktig för att det skall bli en bra medling. De tar upp det på olika sätt.

Polis fyra menar att förlåtelsen är viktig men att det inte behövs för att det skall bli en lyckad medling

”Ofta är det ju så enkelt att ”jag blev så förbannad så jag kunde inte besinna mig” och det är väl ett ganska vanligt skäl till varför folk slår, för att det har gått överstyr att de har tappat konceptet, men annats så tror jag ju att förlåtelsen är ju viktigt, ursäkten alltså, den är ju viktig. /.../Den är jätteviktig men den är inte helt avgörande för en lyckad medling, det tror jag inte.”

Som vi sett ovan brukar polis fyra också ta upp just möjligheten att be om ursäkt när han informerar om medling. Utgångsläget där säger han där är just om gärningspersonen kan tänka sig att be om ursäkt.

Polis två går steget längre och säger att det är förlåtelsen som är vitsen med medling. Att mötet kan kännas meningslöst för den brottsutsatte om gärningspersonen inte vill be om ursäkt.

”Hur viktig tror du förlåtelse är för att det skall bli en bra medling?”, frågade jag polis två.

”Ja, det är ju det som är vitsen egentligen. För har man blivit utsatt och kränkt för ett brott och den som har gjort detta inte inser eller tycker att han har gjort fel och inte kan be om ursäkt, jag menar då känner man ju sig fortfarande lika kränkt som brottsoffer kan jag tänka mig, när man går därifrån. Så det måste vara en väldigt viktig del för målsägandes del. Det tror jag.”

Polis tre tar upp förlåtelsens roll flera gånger under intervjun, här till exempel när han pratar om hur en lyckad medling skulle se ut.

”Men då har väl båda parterna lyckats att förklara på ett bra sätt varför det som skedde skedde och man har lyckats att förlåta och be om ursäkt, man kanske tom i princip nästan blir kompisar. Då har man väl lyckats, tekniskt”

Som vi sett tidigare tar polis tre även upp chansen att be om ursäkt när han informerar gärningspersonen om medling vid brott. Även när han pratar om lämpliga medlingsärenden finns viljan att be om ursäkt hos gärningspersonen med som en viktig faktor.

”Asså framförallt då när gärningsmannen är en person som egentligen vet att han har gjort fel och egentligen har lite ågren för det och kan tänka sig att träda tillbaks och be om ursäkt och liksom inte komma med massa löjliga bortförklaringar för då känns det ju rätt meningslöst kan jag tro. För jag tror inte om jag själv vore målsägande att man träffar någon som bara skyller ifrån sig på allt möjligt så att det får ju vara någon som förstår vad han har gjort.”

Polis ett sticker ut från de andras syner och han tror inte att förlåtelsen är viktig för att medlingen skall bli lyckad.

”Jag hoppas inte att det har så stor betydelse, jag tycker inte att man skall ha det som ett mått på en lyckad medling. För det skall inte finnas någon form av prestationskrav från någon sida att offret skall förlåta gärningsmannen. Så jag hoppas inte det har någon betydelse. Det kan bli bra ändå. Offret kan ju få svar på sina frågor. Offret kan ju komma till en medling för att få svar på varför gjorde han si eller så och får offret reda på det så kanske offret är nöjt och så har det blivit lyckat ur den synpunkten, så det kan ju bli rätt bra ändå tycker jag.”

Men han säger att en ursäkt ändå kan vara värdefull om den brottsutsatte är rädd för gärningspersonen.

”/.../ Har man då träffats och gärningsmannen har bett om ursäkt så får man ett bättre avslut på det [rädslan efter brottet]”

Att förlåtelse finns med som en viktig komponent i medling enligt poliserna kan ses som ett uttryck för den reparativa rättvisans syn på offrens behov efter ett brott. Att gärningspersonen ber om förlåtelse kan ses som ett försök eller en vilja att reparera de skador som uppkommit på grund av ett brott (Zehr, 2002). Det kan vara detta behov som poliserna knyter an till när de menar att förlåtelsen är viktig i medling vid brott. Det kan också vara så att medlare två har rätt när han säger att allmänhetens uppfattning är att medlingen vid brott står för en möjlighet att säga förlåt och att det då också finns hos poliserna.

6.3 Konsekvenser av medling vid brott för deltagarna

Medlare ett menar att det inte alltid är så tydligt att man har en gärningsperson och en brottsutsatt i medling vid brott. Det kan vara en konflikt som pågått och att det sedan blir så att en gör en brottslig handling mot den andre och blir gripen för detta. Jag kommer ändå här

att göra en tydlig åtskillnad att gå igenom konsekvenserna av medling vid brott för de två parterna för sig, eftersom det är de situationerna jag är intresserad av, när det finns en tydlig gärningsperson och brottsutsatt.

6.3.1 Konsekvenser för den brottsutsatte

Negativa konsekvenser

Det som kommer upp från polisernas håll som en möjlig negativ konsekvens för den brottsutsatte är följande.

Polis ett

”Ja, riskerna är om det blir en fortsättning på det här, om gärningsmannen fortsätter att hota under medlingssituationen, det blir en följetång. Men allt sånt måste man ju ta reda på först, och där litar jag ju på att medlaren, att han eller hon har den känslan.”

Polis tre

”Ja, blir det fel så blir det ju liksom ett slag i ansiktet till för målsägande, så att det är en risk. Jag har ingen aning om hur många det är som går fel men jag kan ju bara anta att självklart så blir det ju en och annan som inte blir så bra, och det kan ju bero på massa saker, men allt går nog inte jättebra.”

Polis två och fyra ser inte att några negativa konsekvenser för den brottsutsatte riskerar att ske. Polis fyra uttrycker en tilltro, som även polis ett uttrycker, till att medlarna kan pejla av situationen så att de kan avbryta om det visar sig vara olämpligt att gå vidare i medling

Polis fyra

”Nä, i de fall där det blir medling så kan jag inte se att det är några risker. De risker som finns det är ju en medling som inte är allvarligt menad från en misstänkte, de tror inte jag blir av ens, de blir bortplockade i ett tidigt stadium. De är så skickliga de som sköter medlingsverksamheten så när det märker att ”det här är direkt olämpligt” då bryter de. Det föregång ju av många församtal innan medlingen kommer till stånd.”

Medlare ett å sin sida har likt syftesbeskrivningen en mer operationell syn.

”Ja, riskerna med medling är ju, tänker jag, om man går in och försöker styra för mycket i processen och som medlare komma med lösningar eller berätta för parterna vad de skall säga då kan de ju vara en risk att personerna kan bli riktigt negativt inställda att de tom kan känna sig kränkta. Men nu är det ju inte så som vi jobbar här”

Så enligt henne finns det risker för kränkningar, men de kan uppkomma om man styr för mycket menar hon. Att inte styra medlingsprocessen är båda medlarna nog med att betona och medlare ett menar att den risken inte finns hos dem. En möjlig negativ konsekvens som hon har sett är om någon av parterna känner sig tvingade att vara med i medling vid brott. Då handlar det om att stärka den parten så att dennes vilja får styra. Detta framkommer i följande citat.

”Det är något som parterna gör frivilligt och att man gör det för att man vill det och då tror jag inte att det finns så mycket risker, men blir man intvingad för så kan det vara ibland att det är föräldrar som vill att deras barn skall medla och der märks ju väldigt tydligt när jag har möte med de ungdomarna och då kan ju den medlingen handla om att jag medlar mellan ungdomens och dens föräldrar, att erat barn vill inte medla, ”a men vi vill att han skall göra det för han skall be om ursäkt för det här som han har gjort” så då kan det ju vara mitt ansvar att säga att ”a men han vill inte” och ”medling är frivilligt” så där är det ju viktigt att jag går in och tar ansvar annars kan det ju bli dåligt. Men det är viktigt att fånga upp det om det är något som händer i en medling och någon mår

dåligt så är det viktigt att fånga upp det att kunna prata om och ge tid till det att "vad hände nu" och så."

Medlare två tar upp hur han handskas med de situationer som polis ett och polis tre lyfter fram som en risk.

"I början så tänkte jag att det var min uppgift att skydda. Saken är att den som blir kränkt, vem som helst som blir kränkt av någon annan i ett möte vet att det här är inte bra för mig och det är min uppgift att stödja den personen att kunna säga det, "är det ok för dig att vara kvar?" och där blir frivillighet en jätteviktigt princip för oss, att säga när som helst under samtalet, och det upprepar vi ofta även under medlingen, "när som helst, om det här känns obehagligt för dig, då fattar DU beslutet att lämna medlingen/.../Det är en oerhört viktigt sak, för att istället för att ta makten från en person och göra dem ännu mer till offer, så bekräftar jag att "du själv har styrka, du kan säga nej, du kan gå härifrån" för så är det ute när jag inte är där. För tänk om de skulle träffa varandra någon annanstans, då är det så, då har man ett val, då kan man gå. Så det är det som är viktigt, det är en jätteintressant fråga och jag tycker att samhället är också mycket inne på att vi ska skydda de svaga, varför ska vi inte bygga upp dem, så att de kan säga nej om de vill det. Så vi är väldigt tydliga med det."

I linje med den transformativa medlingen försöker han i möjliga kränkningssituationer stärka parten som blir utsatt istället för att skydda den. Den som blir utsatt får helt enkelt avgöra om han/hon vill bli det eller inte, är det ok är det bara att stanna, men är situationen upplevs som kränkande kan personen välja att lämna medlingen.

Hallengren (2009) tar i sin uppsats upp forskning som visar på att det finns risker för både den brottsutsatte och gärningspersonen att bli kränkt i medlingsmötet. Hos mina informanter är det endast oron för den brottsutsatte som kommit fram. Hallengren menar att man skall vara varsam å båda parternas vägnar i medlingen. Detta tycker jag att medlarna är, men inte på det vis som man skulle tänka först, nämligen att de ser till att skydda den som blir utsatt. Istället ger de den utsatte själv möjligheten att bestämma hur den vill ha det. På så vis riskerar man inte heller att som medlare missuppfatta en situation, där man har olika syn om vad som är ok att utsättas för eller ej.

Positiva konsekvenser

När poliserna pratar om positiva konsekvenser för den brottsutsatte kommer tankegångar från syftesbeskrivningen tillbaka.

Polis ett

"Den personen kan ju få svar på många frågor. Om varför och...för ofta är det sådana saker som cirkulerar hos en utsatt person, "varför jag", och sedan vill ju många ha reda på, många är ju rädda efter den här händelsen och vill veta, har jag någon hotbild eller så där. Har man då träffats och gärningsmannen har bett om ursäkt så får man ett bättre avslut på det."

Polis tre

"Det skulle väl vara att den här farliga människan som gjort någon att han kanske inte egentligen är så farlig och att man får reda på varför viss saker hände, det kan ju vara massor av saker som är en del av förklaringen till varför han gjorde så mot målsägande då och det tror jag kan vara bra att veta för målsägande. Man kanske inte behöver vara riktigt så rädd som man kanske är. Nått sånt."

Polis fyra

"Att kunna gå vidare, att kunna förstå varför det var just de som blev utsatta. Och framförallt när det är ungdomar som bor i samma område, de kommer att träffas igen. Att träffa på gärningsmannen igen då och inte har pratat ut om det är ju en ganska

jobbig situation. Det märker man ju på offren, just när de har blivit utsatta att de drar sig undan och blir på något sätt begränsade i sin frihet, de går inte ut för att det är rädda för att träffa på gärningsmannen igen. Har man då genomgått en medling och har pratat ut och tagit i hand så tror jag att det är lättare att gå vidare också.”

De positiva effekter för den brottsutsatte som poliserna tar upp går att, liksom syftesbeskrivningen, koppla till de behov Zehr (2002) menar att en brottsutsatt kan ha efter ett begånget brott. Här ser vi främst informationsbehovet. De tar även upp fördelar för den brottsutsatte som inte finns med i den reparativa rättvisan. Att de inte behöver känna någon rädsla för gärningspersonen i fortsättningen till exempel.

Medlare ett

Det finns ju i lagen kan man säga det står ju i medlingslagen att man kan få bearbeta brottets negativa konsekvenser det kan ju bägge parter göra och få svar på frågor "varför?" och så. Men sen vad de har att vinna på det egentligen det är ju, det märker de ju i sig själva, "vad har jag att vinna på det." En del personer vill ju ha någon slags upprättelse, ett erkännande. En del vill ju bara kunna få berätta vad de har varit med om, vad det har fått för konsekvenser att "jag vågar inte gå ut längre på kvällarna på grund av det här" och så va. Så det är olika vad man vill ha ut av det. En del säger att "jag tror att jag kan lägga det bakom mig då”.

Medlare två

".../att få insikt -svar på frågor om sånt man undrar till exempel varför har gärningspersonen gjort det [brottet] kanske, de kanske får bättre förståelse för sin situation eller position eller att de får fler valmöjligheter, men framförallt handlar det här om klarhet, de blir klarare, det betyder inte att de löser konflikterna, men de kanske vet att "nästa steg för mig är så här" och det är mycket, för sitter man hemma, sitter man och pratar med andra och tar på sig den här offerrollen, ett offer är en person som är svag, man känner sig utsatt, man känner att världen eller vissa människor är emot mig och det är just det som vi motverkar med medling, att vi bryter offerrollen, bryter den här svagheten och ja självupptagenhet. Så det har de att vinna.”

Här kan vi i medlare ett's svar se behoven som den reparativa rättvisan tar upp hos den brottsutsatte. Informationsbehovet finns med, så också behovet av upprättelse, behovet av att berätta sin historia för gärningspersonen.

Informationsbehovet kommer upp även hos medlare två, men han förklarar mer utifrån den transformativa synen. Att det positiva för den brottsutsatte kan vara att den blir stärkt och får klarhet i sin vilja samt att ta sig ur självupptagenheten som kan drabba en efter ett brott.

Här kan vi i alla fall se en samsyn mellan polis och medlare. När de talar utifrån den brottsutsatte framkommer det liknande synen, även om medlare två tydligt kopplar det till den transformativa synen.

6.3.2 Konsekvenser för gärningspersonen

Polis ett

"På det personliga planet hos en gärningsman så tror jag ju att många skäms ju för vad de har gjort, och många vill nog liksom reparera den skadan. Men sen självklart, de kan ju hämta poäng från socialtjänsten också, om de liksom visar sin goda sida och vilja att....reparera det som de har ställt till med, så har de ju att vinna på att vara med på det här.”

Polis två

"Om vederbörande kan sätta sig in lite grann hur ett brottsoffer verkligen kan känna när man blir utsatt för någonting, få någon som beskriver hur jävla dåligt du har mått efter detta och vad det kan ha medfört i form av psykiska och psykiska skador, oro och ångest och det ena med det tredje. Att gärningsmannen verkligen kan förstå vad det är han har ställt till med. Vilket i förlängningen kanske kan få honom att tänka till om han hamnar i någon liknande situation igen."

Polis tre

"De flesta har väl någon form av samvete och jag tror att man även som gärningsman kan må mycket bättre av att ha gjort något bra. Det är kanske inte så ofta de har gjort bra saker men här kanske de kan känna att fan, det känns jävligt gott när man går och lägger sig den kvällen kanske, vad vet jag."

Polis fyra

"Ja, det är ju för att förstå vad han orsakar för skada. Så att han verkligen fattar vad som har hänt."

Här kan vi dra paralleller till Zehr (2002) som beskriver vad reparativ rättvisa kan göra för gärningspersonen. Han beskriver att den reparativa rättvisan vill hålla gärningspersonen ansvarig genom att denne får förstå eller möta konsekvenserna av sina handlingar. Gärningspersonen hålls även ansvarig genom att uppmuntras till att reparera de skador som uppstått. Detta tar polis ett upp, att det är många som vill reparera skadan. Han framhåller också att det kan finnas mer dolda vinster som att komma i god dager hos socialtjänsten. Polis två tar också upp ansvarsåtagandet genom att sätta sig in i och förstå hur den brottsutsatta upplevde brottet. Detta tror han kan leda till att handlingen inte upprepas vilket förmodas vara positivt för gärningspersonen. Även polis fyra tar upp insikten om brottets konsekvenser som något positivt för gärningspersonen.

Polis tre's svar är intressant att analysera utifrån Walmarks studie om hur skam kan förändras till stolthet i medlingen. Polis tre säger att gärningspersonens dåliga samvete kan få en att må dåligt över brottet, medling kan då förvandla denna skam till stolthet, att gärningspersonen kan må riktigt bra efter att ha deltagit i medling. Detta torde beskriva en situation av normal skam, där gärningspersonen lyckas knyta an till den brottsutsatte vilket också kan leda till en försoningsprocess, något som är positivt för båda parter (Walmark 2008).

Medlare ett

"Många gärningspersoner de vill ju som de säger, ta ansvar för det de har gjort. Och för dem är det ett sätt att ta ansvar för det som de gjort genom att faktiskt säga att "det här har jag gjort, det var dumt, men jag har gjort det" att de erkänner. De gör ju det ju oftast tror jag iaf för att också kunna lägga det bakom sig. En del gärningspersoner har en bild av att den brottsutsatte är väldigt rädd. De vet ju inte det men de har en bild av det. Och en del säger att "jag vill att de ska få möjlighet att träffa mig så att de ser att jag inte är så farlig". En del vill ju att de som blivit utsatta för något ska få reda på att "jag är ingen dålig människa", det är det som de liksom vill förmedla. Och en del vill ju såklart be om ursäkt, sen är det ju inte säkert att den ursäkten godtas men så är det ju. Att det vill säga att "jag kommer aldrig göra något mot dig igen" att de verkligen känner som de berättar att de känner skam och skuld och då tycker de att det känns lättare. Så det kan vara olika saker."

Medlare två

"Nästan samma [som för den brottsutsatte], skulle jag säga. Det kan vara så att någon begått brottet för att de känner sig svag. Kanske fattig eller utsatt för rasism eller vad det nu än är, då begår de något brott, så det kan vara det att de i början är offer och rättfärdigar sitt brott genom att för sig själv hänvisa till all orsaker. Så där kan man också få ökad förståelse men samtidigt är det ofta så att man har någon skuld känsla som

man bär med sig, man har gjort något man tänkte inte att det skulle ha sådana konsekvenser och insikten i vad brottet har orsakat för någon annan kan vara anledning till att man ändrar sitt sätt att tänka. Det kan också vara så att man blir av med en del föreställningar om offret. Det kan vara så att man ifrågasätter sig själv, sina motiveringar, och så vidare, så det är väldigt mycket som gärningspersonen kan få från medling också.”

Konsekvenser för gärningspersonen som framkommer hos medlare ett är att få ta ansvar för sin handling, att ge en mer nyanserad bild av sig själv, att be om ursäkt, att få berätta om sin skam.

Medlare två menar att ungefär samma positiva konsekvenser gäller för gärningspersonen som för de brottsutsatte, nämligen att bli stärkt och får klarhet i sin vilja samt att ta sig ur självupptagenheten som kan drabba en efter ett brott. Detta går i klar linje med den transformativa synen på medling. Samtidigt som svaghet kommer av en konflikt eller ett brott så kan också svaghet spela in på att en person begår ett brott. Den självupptagenhet som hänger ihop med svaghet kan göra att man lättare kan rättfärdiga sitt brott. Detta kan man som gärningsperson komma ur genom medling vid brott menar medlare två. Även han tar upp skuld känslor hos gärningspersonen som kan lättas samt möjligheten till insikt i sina handlingar.

När vi går ned mer på individnivå, på vad som pågår hos gärningspersonen, kan vi återigen hitta samsyner mellan poliserna och medlarna. Flera av de konsekvenser som kan vara komma av medling tar både poliser upp. Så även om två av de fyra poliserna menar att medlingen främst skall vara till för den brottsutsatte så framkommer det även flera anledningar för gärningspersonen att vara med i medling.

7 Slutdiskussion

Syftet som jag har utgått ifrån i denna uppsats var att undersöka hur ungdomspoliser i ett antal stadsdelar i Göteborg ser på medling vid brott och vad de förväntar sig av det. Jag ville också ställa deras syn på medling vid brott i relation till medlares syn för att se vad det finns för skillnader och likheter dem emellan. Utöver detta ville jag förstå vad ungdomspoliserna har för roll i samverkan kring medling vid brott. För att uppfylla detta syfte utgick jag från tre frågeställningar:

- *Hur ser ungdomspolisens roll ut i samverkan kring medling vid brott?*
- *Hur ser ungdomspoliser kontra medlare på syftet med medling vid brott?*
- *Hur ser ungdomspoliser kontra medlare på medlingens konsekvenser för gärningsperson respektive brottsutsatt?*

Vad jag kom fram till gällande den första frågeställningen var att polisens roll egentligen bara består i fråga gärningspersonen i förhöret om denne kan tänka sig att bli kontaktad av medlingsverksamheten och eventuellt överrätta en broschyr om medling. Poliserna sade dock att de även brukar informera muntligt om vad medling kan innebära och de olika poliserna betonade olika saker när de beskrev den informationen. Några beskrivningar var: en möjlighet att träffas där båda parter får beskriva sin syn, en chans att be om ursäkt, tillfälle att få förklara sin handling. Om gärningspersonen säger ja, så skall poliserna vidarebefordra ärendet till medlingsverksamheten. Två av poliserna brukar ringa medlingsenheten i samband med vidarebefordringen för att ge en fylligare information än vad som ges av den förtryckta blanketten de skickar. En av poliserna brukar aldrig själv skicka ärendet till medlingsverksamheten utan gör det via socialsekreteraren som jobbar på polisstationen. Polisernas kontakt med medlingsverksamheten skilde sig åt i både frekvens och stil. En polis beskrev sig ha en vänskaplig relation till medlarna, medan en annan i princip aldrig hade någon direktkontakt med medlingsverksamheten.

De hade också olika syn på när det är lämpligt att medla vid brott, men samtliga framhöll att de alltid ska tillfråga gärningspersonen vid ett erkännande, även om det ibland glöms bort.

Polisens roll i förhållande till medlingsverksamheten kan beskrivas som koordination eller samordning utifrån de samverkansmodeller som Danermark & Kullberg ställer upp (Danermark & Kullberg, 1999).

Det som jag har reflekterat extra över gällande polisens roll i samverkan kring medling vid brott är betydelsen av deras beskrivningar av medlingen när de tillfrågar gärningspersonen. Det är just i en sådan situation som jag tror att skilda syner mellan samverkanspartners kan få de negativa konsekvenser för samverkan, som många tar upp (Danermark & Kullberg, 1999; Blennert & Hadzisakovic, 2007; Brå, 2005). En gärningsperson som inte vill be om ursäkt skulle förmodligen säga nej till medling om ursikten presenterades som syftet, eller del av syftet. Detta skulle kunna vara negativt, då det finns andra anledningar än just att be om ursäkt som kan skapa goda konsekvenser för både gärningsperson och brottsutsatt, något som jag visar på i analysen. Detta tror jag skulle vara ett intressant ämne för vidare forskning och jag fortsätter mitt resonemang under avsnittet för vidare forskning.

Frågeställning två löd *Hur ser ungdomspoliser kontra medlare på syftet med medling vid brott?* Här fick jag fram olika syner hos poliserna jämfört med medlarna. Medlarnas syner var väldigt samstämmiga, men polisernas syner skilde sig åt. Jag kunde koppla polisernas syftesbeskrivningar till reparativ rättvisa och medlarnas syftesbeskrivningar vad glasklara exempel på transformativ medling. Här tyckte jag att skillnaden även låg i på vilken nivå de såg på syftet med medling vid brott. Det framstod som att medlarna hade ett mer processinriktat perspektiv, medan poliserna knöt an till vad de brottsutsatta och gärningspersonerna kunde tänka sig få ut av medlingen. Medlarna

intresserade sig inte alls för resultatet av medlingen utan de hade fokus på empowerment och recognition, enligt den transformativa synen på medling. När medlarna pratade om syften som parterna kring brottet kunde ange kom dock syften fram som liknade de poliserna angav. Det verkar alltså vara så att medlarna har en mer processinriktad syn på medlingen medan poliserna mer har ett resultatperspektiv utifrån gärningspersonerna och brottsoffren. Detta är ju inget problem i sig, eftersom syftet med transformativ medling är att parterna skall bli stärka i det de själva vill, och vill de något som kan återfinnas i den reparativa rättvisan så är ju inte det något dåligt enligt den transformativa synen.

Dock är de brottsutsattas och gärningspersonernas syn på medling färgad av vad de mött på vägen. Deras syn kan bland annat påverkas av den informationen de fått av polisen, deras förkunskaper och vad de utforskar i mötena tillsammans med medlare. Så det skulle kunna vara så att parterna tänker in polisens syn på medling och utgår ifrån det eftersom det är polisernas syn de får höra först. Det kan också vara så att Zehr (2002) har rätt i de behov som han menar att parterna har vid ett brott och att det är de behoven som kommer fram och som polisen ser när de berättar om syftet med medling. Det kan också vara så att det finns många behov utöver de som Zehr tar upp, men att de som har de behoven som stämmer överrens med en mer gängse syn på medling enligt är de som är intresserade av att delta utifrån vad de tror att medling innebär. De som inte har dessa behov, eller andra behov kanske tänker att medling vid brott inte är någonting för dem.

Att medlarnas och polisernas syn kunde vara samstämmiga på vissa nivåer blev än mer tydligt i min tredje frågeställning: *Hur ser ungdomspoliser kontra medlare på medlingens konsekvenser för gärningsperson respektive brottsutsatt?* Här låg nivån från början hos individerna och då var medlare ett's tankegångar mer lika polisernas och vi kunde se kopplingar till reparativ rättvisa även i medlarens svar. Detta på grund av att hon svarade utifrån gärningspersonernas och de brottsutsattas perspektiv. Medlare två höll även här den transformativa synen och såg fördelarna hos individerna som att bli stärkta och att bryta sin självupptagenhet.

Under synen på syftet med medling vid brott gick jag vidare in på förlåtelsens roll i medlingen. Båda medlarna tog upp ett vanligt missförstånd hos gärningspersonerna vid den första kontakten med medlingsverksamheten, nämligen att meningen med medling skulle vara att be om ursäkt. Därför frågade jag poliserna specifikt om detta och svaren skilde sig åt hos poliserna. Polis ett trodde inte att det spelar någon roll för att medlingen skall bli lyckad, men att det i vissa tillfällen kan vara positivt för den brottsutsatte. De andra poliserna framhöll förlåtelsen som mer eller mindre viktig för medlingen. Där gick polis två längst och menade att det är förlåtelsen som är vitsen med medling. Något intressant som framkom där var också att polis fyra beskrev förlåtelsen som viktig men inte nödvändig för att det skall bli en bra medling. Ändå säger han sig utgå från viljan att be om ursäkt när han presenterar medling vid brott för gärningspersonerna.

Jag menar mig med detta ha uppfyllt uppsatsens syfte, att undersöka hur ungdomspoliser i ett antal stadsdelar i Göteborg ser på medling vid brott och vad de förväntar sig av det. Jag har också ställt deras syn på medling vid brott i relation till medlares syn för att se vad det finns för skillnader och likheter dem emellan. Utöver detta har jag också fått förståelse för vad polisen har för roll i samverkan kring medling vid brott.

Det som mina slutsatser kan bidra med är att se hur synerna på medling vid brott kan skilja sig åt och vilka konsekvenser det eventuellt skulle kunna få.

7.1 Vidare forskning

Det skulle vara av intresse, anser jag, att genomföra en kvantitativ studie bland poliserna i Göteborg utifrån vad som framkommit i denna studie för att se till vilken grad det eventuellt går att generalisera resultatet.

Det vore också av värde att undersöka vidare huruvida polisernas syn på medling vid brott spelar in på hur många, eller vilken sorts ärenden de vidarebefordrar. Det som framkommit i denna studie är att det är obligatoriskt för poliserna att fråga om medling, i de fall där den misstänkte har erkänt brott. Då kan jag tro att det inte spelar någon roll vad de har för syn eftersom de alltid skall fråga. De uppger dock att de ibland glömmer fråga och det kanske kan vara vid de tillfällen då det inte passar in på deras syn av medling. Jag kan också tänka mig att de presenterar medling annorlunda för dem beroende på hur de tror att det lämpar sig för medling eller ej. På samma sätt bedömer ju gärningspersonerna om de vill delta i medling eller inte utifrån hur det presenteras för dem, som jag tog upp i slutdiskussionen. På så sätt kan det vara klokt att hålla de rekommendationer som Brå ger, att polisen endast frågar om medlingsverksamheten får kontakta dem och eventuellt dela ut en folder. Men som sagt, på något sätt måste de ju ändå förklara vilka det är som vill kontakta dem. Det vore därför intressant att forska vidare kring på vilket sätt synen kan spela in på ärendeförmedlingen.

Referenser

Litteratur

- Aertsen, I. m.fl. (2004). *Rebuilding community connections – mediation and restorative justice in europe*. Strasbourg :Council of Europe publishing.
- Bush, Robert & Folger, Joseph (2005): *The promise of mediation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Danermark, Berth/ Kullberg, Christian (1999): *Samverkan - Välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Gavrielides, Theo (2007): *Restorative Justice Theory and Practice: Addressing the Discrepancy*. Helsingfors: European Institute for Crime Prevention and Control.
- Gehm, John (2003): *The function of forgiveness in the criminal justice system* I Ed. Johnstone: *A restorative Justice Reader*. Devon: William publishing.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Sam (2005): *Kvalitativ metod*. I Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red) : *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Le Roux, Bernard (2009): *Restoration or Transformation?*. Opublicerad artikel.
- Lilja, John (2005): *Problemformulering* I Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Nehlin, Christina; Lindström, Peter & Svanberg, Karin (1998): *Medling vid brott. Om mötet mellan unga gärningsmän och brottsoffer*. Stockholm: Kommentus förlag.
- Norstedts stora engelsk-svenska ordbok*: (1993). Stockholm: Norstedts förlag.
- Starrin, Bengt; Lundberg, Bertil & Forsberg, Erik (1997): *Frigörande kraft : empowerment som modell i skola, omsorg och arbetsliv*. Stockholm: Gothia.
- Svenning, Conny (2003): *Metodboken* Eslöv: Lorentz Förlag.
- Tengland, P-A. (2004). Empowerment: mål eller medel för hälsovetenskaper”, i Nordin, I. (red.), *Rapporter från hälsans provinser. En jubileumsantologi*. Linköping: Linköpings universitet, Tema H:s serie SHS, nr 32.
- Umbreit, Mark S. (1994) *Victim meets offender: The impact of restorative justice and mediation*. New York: Criminal Justice Press.
- Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Widerberg, Karin (2002): *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Widerberg, Karin (2003): *Vetenskapligt skrivande*. Lund: Studentlitteratur.
- Zehr, Howard (2002): *The little book of restorative justice*. Intercourse: Good books.

Offentligt tryck

Prop. 2001/02:126

SFS 2006:901

Rapporter

Brottsförebyggande rådet (2000): *Medling vid brott. Slutrapport från en försöksverksamhet.*

Brottsförebyggande rådet (2005): *Medling i Sverige på 2000-talet.*

Brottsförebyggande rådet (2007): *Medling vid brott. En handbok.*

Brottsförebyggande rådet (2008): *Medling igår, idag och imorgon.*

Brottsförebyggande rådet (2008): *Medling vid brott. En sammanfattning av Brå:s femåriga regeringsuppdrag.*

Uppsatser

Blennert & Hadzisakovic (2007): *Medling – Varför inte? Barriärer och möjligheter för samverkan i medlingsverksamheten.* Malmö högskola, Fakulteten för hälsa och samhälle.

Hallengren, Li (2009): *Medling vid brott - Vad blir det av det? Socionomer och poliser resonerar kring medling vid brott.* Lunds universitet, Socialhögskolan.

Walmark, Cecilia (2008): *Från skam till stolthet - En analys av medlingsmötet som en interaktionsritual där skam kan bytas till stolthet.* Lunds Universitet, Sociologiska institutionen.

Internetkällor

Brottsförebyggande rådets hemsida: <http://www.bra.se>. Hämtad 2009-11-20.

Hemsidan för ”Ung & trygg”: <http://www.utg.goteborg.se/sv/Fakta-och-lag1/Socialtjanst/Socialekreterare-hos-polisen>. Hämtad 2009-11-20.

Medlingsverksamhetens hemsida: <http://www.goteborg.se/wps/portal/medling>. Hämtad 2009-11-20.

Övrigt

Kommunikation via e-post med Jenny Lööf, Information & Kommunikation vid Ung & Trygg Göteborg. Datum 2009-11-30

Bilaga 1

Lag (2002:445) om medling med anledning av brott

Tillämpningsområde och syfte

1 § Denna lag gäller medling som anordnas av staten eller av en kommun med anledning av brott.

2 § Med medling avses i denna lag att en gärningsman och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet och följderna av detta.

3 § Medling skall ske i bägge parterers intresse. Målet skall vara att minska de negativa följderna av brottet.

Medlingen skall syfta till att gärningsmannen får ökad insikt om brottets konsekvenser och att målsäganden ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser.

4 § Till medlare skall en kompetent och rättrådig person utses. Medlaren skall vara opartisk.

Förutsättningar för medling

5 § Medling skall vara frivillig för både gärningsman och målsägande. Det brott som medlingen avser skall vara anmält till polisen. Dessutom skall gärningsmannen ha erkänt gärningen eller delaktighet i denna.

Medling får endast ske om det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som lämpligt. Om gärningsmannen är under tolv år får medling ske endast om det finns synnerliga skäl.

Förberedelser

6 § Medlingsförfarandet skall genomföras skyndsamt.

Medlaren skall samråda med förundersökningsledaren om medling avses äga rum innan förundersökningen har avslutats. Om medling avses äga rum därefter, men innan det finns en lagakraftvunnen dom, skall medlaren samråda med åklagaren.

7 § Både gärningsman och målsägande skall informeras om vad medlingen innebär och på annat sätt förberedas i den omfattning som behövs.

8 § Vårdnadshavare för gärningsman och målsägande skall ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det inte finns särskilda skäl mot det. Även andra personer kan ges tillfälle att närvara vid medlingsmötet, om det är förenligt med syftet med medlingen och det i övrigt kan anses lämpligt.

Medlingsmötet

9 § Vid medlingsmötet skall målsäganden ges möjlighet att berätta om sin upplevelse av brottet och dess följder. Gärningsmannen skall få möjlighet att berätta varför gärningen kom att begås och ge sin syn på sin situation. Målsäganden kan också framställa önskemål om gottgörelse, och gärningsmannen kan framföra en ursäkt för sitt handlande.

10 § Medlaren skall medverka till att avtal om gottgörelse träffas endast om det är uppenbart att innehållet i avtalet inte är oskäligt.

Om det framkommer att gärningsmannen inte uppfyller ett avtal som har träffats mellan parterna, skall medlaren se till att åklagaren genast underrättas om detta, om det inte är obehövt.

Bilaga 2

Intervjuguide

Frågor till medlarna.

- Vad är syftet med medling vid brott?
- Hur ofta brukar syftet uppfyllas?
- Vad fyller förmötet för funktion?
- Vad brukar deltagarna tänka att medling innebär när de träffar er första gången?
- Vad har den brottsutsatte att vinna på att delta i medling?
- Vad har gärningspersonen att vinna på att delta i medling?
- Ser du medling vid brott som ett komplement eller som en kontrast till vårt nuvarande rättssystem?
- Vad brukar de som deltar i medling ange för anledningar till att de vill vara med?
- Ser du några risker med medling vid brott?
- Finns det några brott/situationer som lämpar sig extra bra för medling?
- Finns det några brott/situationer som lämpar sig sämre för medling?
- Vad har du som medlare för funktion i medlingsmötet?
- Har ni någon övergripande målsättning med de ärenden som kommer till er?
- Hur ser en lyckad medling ut?
- Är det några speciella faktorer som måste finnas med för att det skall ske?
- Hur viktig är förlåtelsen för att det skall bli en bra medling?
- Hur ser en misslyckad medling ut?
- Varför tror du att en person begår en brottslig handling?
- Varifrån får ni era ärenden hit?
- Vilka får ni flest från?
- Hur går vidarebefordringen av ärenden till rent formellt?
- Hur ser eran kontakt med polisen ut?

Frågor till poliserna.

- Vad är syftet med medling vid brott?
- Vem är medlingen främst till för?
- I vilka situationer tillfrågar du gärningspersonen om intresset för medling vid brott?
- Hur ofta brukar de säga sig vara intresserade?
- Hur tillfrågar du gärningspersonen?
- Ser du några risker med medling vid brott?
- Vad har den brottsutsatte att vinna på att delta i medling?
- Vad har gärningspersonen att vinna på att delta i medling?
- Vad brukar de som deltar i medling ange för anledningar till att de vill vara med?
- Finns det några brott/situationer som lämpar sig extra bra för medling?
- Finns det några brott/situationer som lämpar sig sämre för medling?
- Vad är medlarens främsta funktion i medlingsmötet?
- Har ni någon övergripande målsättning med de ärenden som kommer till er?
- Hur ser en lyckad medling ut?
- Är det några speciella faktorer som måste finnas med för att det skall ske?
- Hur viktig är förlåtelsen för att det skall bli en bra medling?
- Hur ser en misslyckad medling ut?
- Ser du medling vid brott som ett komplement eller som en kontrast till vårt nuvarande rättssystem?
- Varför tror du att en person begår en brottslig handling?
- Hur har ni blivit informerade om medling?
- Hur ser eran kontakt med medlingsverksamheten ut?
- Hur går vidarebefordringen av ärenden till rent formellt?